بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الإسراء ގެ މާނަ

سُورة الإسراء | އާޔަތުގެ އަދަދު (١١١)

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ لِنُرِيَهُۥ مِنْ ءَايَٰتِنَآ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾ وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِى وَكِيلًا ﴿٢﴾ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَآ أُو۟لِى بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا۟ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ ۚ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾

ތަފްސީރު

سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا = ޤުދުސްވެރިކަމާއި އުނިކަމާއި ހުރިހާ ޢައިބުތަކުން ކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެކު!۞ مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ = مَسْجِدُ ٱلْحَرَام ން (كَعْبَة اللّٰه ގޮތުގައިވާ مكّة ގެ حرم) ۞ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا = مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَى އަށް (އެއީ بَيْتُ المَقْدِس ގައިވާ މިސްކިތެވެ. حرم އެވެ.) ۞ ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ = އެތަނުގެ އެތެރޭ ވަށައިގެން ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ ބަރަކާތް ލައްވައިފައިވާ ތަނެވެ. ۞ لِنُرِيَهُۥ = އެއީ ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް (އެބައިމީހާ) ދައްކަވާއިރުށެވެ. ۞ مِنْ ءَايَٰتِنَآ = ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ (އާޔަތްތަކުން ބައެއް) قدرة ތެރިކަމުގެ دليل ތަކުގެތެރެއިން. ۞ إِنَّهُۥ هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ.۞ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿١﴾ = އައްސަވާވޮޑިގެންވާ، ބައްލަވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ = އަދި ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ފޮތް (توراة) ދެއްވީމެވެ. ۞ وَجَعَلْنَٰهُ هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އަދި بنى إسرائيل ގެ މީހުންނަށް ތެދުމަގުގެ އަލިކަމެއްކަމުގައި ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ އެފޮތް ލެއްވީމެވެ. ۞ أَلَّا تَتَّخِذُوا۟ = (އަދި އެމީހުންނަށް އަންގަވާފީމެވެ.) ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ مِن دُونِى وَكِيلًا ﴿٢﴾ = ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ ފިޔަވައި شريك އަކު / ކަލާނގެ حوال ކުރަންޖެހޭ ފަރާތެއް. ۞ ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ = އޭ نوح عليه السّلام އާއެކު (ނާވުގައި) ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ އުފުއްލެވި މީހުންގެ ދަރިފަސްކޮޅުން! ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ ޝުކުރުވެރިވެގެންވާ ޢަބްދަކަށް. (އެއީ نوح عليه السّلام އެވެ.) ۞ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾ = (ތިމަންނަވަލީ نعمة ތަކަށް ދިނިގެން ހުންނަ شكر ކުރައްވާ حمد ކުރައްވާ ޢަބްދަކުކަމުގައި.۞ وَقَضَيْنَآ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = އަދި ތިމަންނަވަލީ ކަލާނގެ بنى إسرائيل ންނަށް ނިންމަވައި އަންގަވައިފީމެވެ.۞ فِى ٱلْكِتَٰبِ = ފޮތުގައި. توراة ގައި. ۞ لَتُفْسِدُنَّ فِى ٱلْأَرْضِ = ހަމަކަށަވަރުން (بَيْتُ ٱلْمَقْدِس ގެ) ބިމުގައި ފަސާދަ ކުރާނެކަމުގައި ۞ مَرَّتَيْنِ = ދެފަހަރަކުން. ۞

وَلَتَعۡلُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ބޮޑާވެ މަތިވެރިކަމުގައި. ۞ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ = ވަރަށްބޮޑެތި ބޮޑާވެ މަތިވެރިވުން.۞ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ أُولَىٰهُمَا = ފަހެ އެދެފަހަރުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ފަހަރުގެ وعد ވަގުތު އައިސްފިނަމަ. ۞ بَعَثۡنَا عَلَيۡكُمۡ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް (بنى إسرائيل ންގެމައްޗަށް) ފޮނުއްވީމުވެ. ۞ عِبَادٗا لَّنَآ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ޚާއްޞަ އަޅުންތަކެއް. ۞ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ = ގަދަބާރުގެވެރި. ۞ فَجَاسُواْ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِ = ފަހެ އެމީހުން ގެދޮރުތަކުގެ ތެރެއަށް ވަދެ ހަލާކުކޮށް ބަރުބާދުކުރިއެވެ. ۞ وَكَانَ وَعۡدٗا مَّفۡعُولٗا ﴿٥﴾ = އަދި އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ހިނގާނެ وعد އެއްކަމުގައިވިއެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١) ރަސޫލާގެ މިޢުޖިޒާތެއްގައި އިސްރާގެ ރޭގަ محمّد صلّى الله عليه وسلّم، مكّة ގައި ހުންނަ مَسْجِدُ الحَرَام ން بَيْتُ المَقْدِس ގައި ހުންނަ مَسْجِدُ الأَقْصَى އަށް ގެންދެވީ ހަށިގަނޑާ ރޫޙާ طاهر ވަންތަކަމާއެކުއެވެ! އެ مَسْجِدُ الأَقْصَى އަކީ އެތައް ނަބިއްޔުންގެ ވަޠަނެވެ. މިސްރާގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ بركاة ލެއްވި ބިމެވެ. (އެއީ ފަލަސްޠީނުގެ ބިމެވެ) މިފަދަ ގިނަ ނަބިއްޔުން ފާޅުކުރެއްވި صالح ބިމެކެވެ. އަދި آخرة ގެ ހަޤީޤަތްތަކަށް ދަލީލެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ދައްކަވާނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ގެ ބާރުގެ ބޮޑުކަމާއި دليل ތަކާއި عجائبات އަލަށް ފާޅުކޮށްދިނުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އަޑުއަހަވާ ބައްލަވާ އެކަލާނގެއެވެ.

(٢) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް توراة ދެއްވީމުވެ. އަދި އެފޮތް އެއީ بنى إسرائيل ންނަށް ތެދުމަގުދައްކައިދޭ ފޮތެކެވެ. (އަދި އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރީމެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލާނގެ شريك އަކު ނުހަދާ– ކަންކަމުގައި ބަރޯސާވާން حوال ކުރާން އެހެން ވަކީލަކު إختيار ނުކުރާށެވެ!

(٣) ތިޔައީ نوح عليه السّلام އާއެކު ނައުމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުފުއްލަވައިދެއްވި މީހުންގެ ދަރިންނެވެ! (އެބަހީ: އެނުގައި ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީ! ކަލޭމެން اللّه އަށް شكر ކުރާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނަކީ ގިނަގިނައިން ޝުކުރުކުރައްވާ – އެބަހީ: نوح عليه السّلام ވަރަށްގިނައިން ދުވަހަކު اللّه އަށް شكر ކުރައްވާ އަޅަކުކަމުގައިވެއެވެ.

(٤) އަދި موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތުގައި އެބަހީ: توراة ގައި بنى إسرائيل ންގެ މީހުން ބުނެގައި يعنى: بيت المقدس ގައި ދެފަހަރެއްގެމަތީ اللّه އަށް އުރެދި فساد ފެތުރުން އުފެއްދުމުގައިކަން ނިޔާކުރައްވައި ސިފަކޮށް ދެއްވީމުއެވެ. އަދި ވަރަށްބޮޑު (މިސްރަށްކުރާމީހުންގެމައްޗަށް) ބޮޑާވެ كِبْرُ ވެރިވުމުގައިކަން ނިޔާކުރީމެވެ. (އެމީހުން أشعياء قتل ކޮށް أرْمِيَاء ހައްޔަރުކޮށް ގެނައުމުގައިވިއެވެ.)

(٥) ދެން އެދެފަހަރުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ފަހަރުގެ ވަގުތު އައިސްފިނަމަ (އެބަހީ: ފުރަތަމަ ފަހަރު އެމީހުން އުރެދި ބޮޑުވެ ޚިޔާނާތްތެރިވުން) އެމީހުންގެމައްޗަށް (އެމީހުން ހަލާކުކުރުމަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުންގެ ތެރެއިން ވަރަށްގަދަފަދަ ބާރުގަދަ އަޅުން ފޮނުއްވީމުވެ. އެމީހުންގެމައްޗަށް ހަލާކުއުފެއްދުމަށެވެ. (އެމީހަކީ بَابِل ކަރައިގެ بُخْتُنَصَّرُ އާއި ލަޝްކަރު لشكر ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ. މިއީ ވަރަށް إختلاف ހުރި ވާހަކައެކެވެ. واللّه أعلم بالصّواب)

ދެން އެމީހުން އަހަރެމެން ގޮތުގެ ދުރުގެ ތެރެއަށް ވަދެ މީހުންމަރާ ދަތުރުކުރަމުން ހަލާކުކުރިއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ހަމަ ކަށަވަރުން ހިނގާނެ ކަމުގައިވާ وعد ފުރިހަމަވި ކަމެކެވެ.

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَٰكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَٰكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ لِيَسُـۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ ٱلْكَرَّةَ = ދެން ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެންނަށް (އޭ بنى إسرائيل ންގެ ދަރިންނޭވެ!) ގަދަކަމާއި ވެރިކަން އަނބުރާދިނީމުއެވެ. ۞ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް. ۞ وَأَمْدَدْنَٰكُم = އަދި ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެންނަށް ދެއްވައި ކުރީމުއެވެ. ۞ بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ = މުދަލާއި ދަރިންނެން. ۞ وَجَعَلْنَٰكُمْ = އަދި ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެން ގިނަކުރީމުއެވެ. ۞ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾ = ހަނގުރާމައިގައި عدد ގިނަބަޔަކު ކަމުގައި. ۞ إِنْ أَحْسَنتُمْ = ކަލޭމެން (ބާރާ عمل ގައި) ރަނގަޅުކޮށް ކަންތައް ކުރިއްޔާ. ۞ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ = އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށް ކަލޭމެން ރަނގަޅުކުރުމެވެ. (އެބަހީ: އޭގެ ފައިދާ އަންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންނަށެވެ.) ۞ وَإِنْ أَسَأْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ނުބައިކޮށް ކަންތައް ކުރިއްޔާ. ۞ فَلَهَا ۚ = (އޭގެ ނުބައި އަންނާނީ) ވެސް ހަމަ އެ نفس ގެ މައްޗަށެވެ. ۞ فَإِذَا جَآءَ = ފަހެ އައިސްފިއްޔާ. ۞ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ = ފަހުގެ وعد ދުވަސް. (ދެވަނަ وعد ދުވަސް) ۞ لِيَسُـۥٓـُٔوا۟ وُجُوهَكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މޫނުތައް ނުބައިކުރުމަށްޓަކައި. (ހިތާމައިން ދިރުވުމަށް) ۞ وَلِيَدْخُلُوا۟ ٱلْمَسْجِدَ = އަދި އެމީހުން مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَىٰ އަށް ވަނުމަށްޓަކައި. ۞ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެމީހުން ފުރަތަމަ ފަހަރު އޭގެ ތެރެއަށް ވަދެގެންދިޔަ ފަދައިން. ۞ وَلِيُتَبِّرُوا۟ مَا عَلَوْا۟ = އަދި އެމީހުން އަތަށް ގަދަވެގަތް ތަނެއް ހަލާކުކޮށް ފަނާކުރުމަށްޓަކައި. ۞ تَتْبِيرًا ﴿٧﴾ = ހަލާކުކޮށް ފަނާކުރުމުން. ۞ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ = (އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. ۞ وَإِنْ عُدتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން (ނުބައި ކަންތައް ކުރުމަށް) فاسد ކަމަށް) إعاد ވެއްޖެއްޔާ. ۞ عُدْنَا = ދުޝްމަނުންގެ ކަލޭމެން (ކަލޭމެން قتل ކުރުމަށް) ސަލާމަތު ނުލާ ކަލޭމެން ކުރީމުއެވެ، ރުޖޫޢުވެވޭނެއެވެ) إعاد ވެ ތިބޭނީމުއެވެ. ۞ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ = އަދި ދުޝްމަނުންގެ ހަދައި جَهَنّم ލެއްވީމުއެވެ. ۞ لِلْكَٰفِرِينَ حَصِيرًا ﴿٨﴾ = ކާފިރުންނަށް ޖަލަކަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ތަނެއް ކަމުގައި / ގޮދަނޑު ގޮތުގައެވެ. ۞ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ = ހަމަކަށަވަރުން މި قرآن. ۞ يَهْدِى = ތެދުމަގު ދައްކަވަނީ. ۞ لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ = އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަށެވެ. ۞ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ = އަދި (އެ قرآن) مؤمن ންނަށް އުފާވެރި خبر ދެއެވެ. ۞ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އެ مؤمن ންނަކީ صالح عمل ތައް ކުރާ މީހުންނެވެ. ۞ أَنَّ لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ހުރިކަމުގެ. ۞ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ = ބޮޑު ދަރަޖައެއްގެ ހެޔޮ ثواب އެއް. ۞ وَأَنَّ ٱلَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން إيمان ނުވާހުރިން.۞ بِٱلْأَخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް.۞ أَعْتَدْنَا لَهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.۞ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) ދެން އަލުންވެސް (އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ!) އެމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ގަދަވެރިކޮށްދެއްވައި ވެރިކަމާއި ބާރު ކަލޭމެންނަށް ރައްދުކުރެއްވީމެވެ. އަދި މުދަލާއި ދަރިންނެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް مدد ކޮށްދެއްވައި ގަދަކުރެއްވީމެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ عدد ގިނަބަޔަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން ލެއްވީމެވެ.

(٧) ކަލޭމެން (ބަހާއި عمل ގެ ގޮތުން) ރަނގަޅުކަން ހެޔޮކަން ކަންތައްތައްކުރާނަމަ އެކަމުގެ ހެޔޮކަމާއި ރަނގަޅުކަން އަދި އޭގެ ދަރުމަތާއި ثواب ހުންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ނުބައިނުރަނގަޅުކަން ކަންތައްތައްކުރިއަސް އެކަމުގެ ނުބައިކަމާއި ދެރަކަން އޮންނާނީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކަށެވެ.

ދެން ދެވަނަފަހަރު (بنى إسرائيل ންގެމީހުން ހިންގުމަ ފަސާދަކުރާތީ الله ގެ أمر ފުރިހަމަވާން އުމުރުގެ وقت އައިރުންދެން އެކަން އައީ (އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ބޭއިޒުއްޒަތި މޫނު ދެރަކޮށް ނުބައިކުރުމަށެވެ. އެމީހުންގެ ބާރުވެރިކަމުން ނިކަމެތިކުރުމަށެވެ. އަދި އެ عدواة ވެރިން އަތުވެދާނެއެވެ بَيْتُ المقدس ގައިވާ مَسْجِدُ ٱلْأَقْصَى ކުރީފަހަރުވެސް އެއައި عدوّ ން ހަމަލާދީފައިވާ ހިފާތައް އެމީހުން އެއްކޮށް ހުރިހާތަން ބޮޑުވެގެން ސުންނާފަތިކުރުމަށެވެ.

- ދެންނަމެވެ. بنى إسرائيل ން ދެވަނަފަހަރު ކުރި އެންމެބޮޑު فَسَاد އަކީ يَحْيَى عليه السّلام قتل ކުރުން تورة ގެ حكم ތަކަށް އުޅުނުނަކުރެވުމެވެ. އެފަހަރު އެމީހުންގެމައްޗަށް الله ފޮނުއްވީ مَلِكُ الرُّوم ކަމުގައި ބުނެވެއެވެ.—والله أعلم

ކަންތައްތަކެއް މިވަގުތުގައި ވަނީ إختلاف ވެފައިވާ ވާހަކަތަކެކެވެ.

(٨) (އޭ بنى إسرائيل ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުން أمّيد ކުރެވެއެވެ. (ކަލޭމެން توبة ވެ الله ގެ މަގަށް رجوع ވުމުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލައްވާނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އުރެދުމާއި مَعْصِيَة ގެމަތަށް އަލުންވެސް رجوع ވެ އެފަދަ ކަންތައްތަކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ކަލޭމެން ނިކަމެތިކުރުމާއި ، قتل ކުރެއްވުމާއި ، އަޒާބުދިނުމުގެމައްޗަށް رجوع ވާހުށީމެވެ. (ޖަޒާ ، عمل އާއި އެއްގޮތަށެވެ.) އަދި ނަރަކަ އެއީ ކާފިރުވެރިޔަކަށް ހިފެހެއްޓުމުގެ ގޮތުން އެމީހުން ކަނޑައެޅި ތަނެއްކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ.

(٩) ހަމަކަށަވަރުން މި ކީރިތި قرآن މަގުދައްކައިދެނީ ހަމަ އެންމެ ސީދާ ތެދުމަގަށެވެ. އަދި إيمان ވެގެން صالح عمل ކުރާ މުއުމިނުންނަށް ހަމަކަށަވަރުންވެސް ބޮޑުވަރުގެ ރިވެތި ثواب އެއް ހުރިކަމުގެ އުފާވެރިކަމުގެ خبر މި قرآن ދެއްވައެވެ.

(١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާ މީހުންނަށް (ނަރަކައެވެ!) ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ތައްޔާރުކުރެއްވީމެވެ.

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ ۖ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ عَجُولًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ دعاء ކުރެއެވެ. ❁ بِٱلشَّرِّ = ނުބައިކަން (އެބަހީ نفس އަށް ނުބައިގޮތްތައް ގެއްލުންތަކަށް) ❁ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ = އެބަހީ نفس އަށް ހެޔޮކަން دعاء ކުރާފަދައިން. ❁ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާ ވިއެވެ. ❁ عَجُولًا ﴿١١﴾ = (ކަންކަމަށް އަވަސްވާ) އަވަސްވެގަތުން ގިނަ މީހަކުކަމުގައި. ❁ وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ = އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ ءَايَتَيْنِ = ދެ دليل ކަމުގައި. (އެކަލާނގެ ވަންތަކަމާއި قدرة ތެދުކަމުގެ) ❁ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ = ފަހެ ރޭގަނޑުގެ آية (ހަނދު ނުވަތަ ރޭގަނޑު) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮހެލެއްވީމެވެ. ❁ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ ٱلنَّهَارِ = އަދި ދުވާލުގެ آية (އެބަހީ: دليل) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ❁ مُبْصِرَةً = އަލިކަންދޭ އެއްޗެއްކަމުގައި. ❁ لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا = فضل ހޯދުމަށްޓަކައި (ތިޔަބައިމީހުން ކަސްބުކޮށް حاصل ކުރުމަށް) ތިޔަބައިމީހުން އެދިގަތުމަށް. ❁ مِّن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ وَلِتَعْلَمُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ދެނެގަތުމަށް. ❁ عَدَدَ ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ = އަހަރުތަކުގެ عدد އާއި (މަސްތަކުގެ ދުވަސްތަކުގެ) ހިސާބު. ❁ وَكُلَّ شَىْءٍ = އަދި ކޮންމެ އެއްޗެއް. ❁ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ = ވަރަށް އެއްއެއްކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަނޑައެޅުއްވީމު. بيان ކޮށް تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. ❁ وَكُلَّ إِنسَٰنٍ = އަދި ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް. ❁ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ ގެ عمل (އެބަހީ: އޭނާކުރިކަންތައްތަކުގެ ފޮތް) އޭނާއަށް لازم ކުރެއްވީމެވެ. / ކޮންމެހެން އޮޅުވާލެވިއްޖެއެވެ. ❁ فِى عُنُقِهِۦ = އޭނާގެ ކަރުގައި. ❁ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނެރުއްވާނެ ފޮތެކެވެ. ❁ كِتَٰبًا يَلْقَىٰهُ = އޭނާއާ ދިމާވާ ބަންދުނުވާފަދަ ފޮތެއް. ❁ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ = ފުޅާކޮށް ހުޅުވިފައިވާ ގޮތުން / ހުޅުވާލައިފައިވާ ގޮތަށް. ❁ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ = (އޭނާއަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ކަލޭގެ ފޮތް ކިޔާށެވެ! ❁ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ކަލޭގެ نفس އަށް ފުދެއެވެ. ❁ عَلَيْكَ حَسِيبًا ﴿١٤﴾ = ކަލޭގެ މައްޗަށް ހިސާބުކުރާ ތަނަށް ފުދޭނެއެވެ. ❁ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ = ތެދުމަގަށް ވަޑައިގެންފިމީހާ. (ތަނބުއްވާށެވެ!) ❁ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ = ފަހެ އޭނާ ތެދުމަގު ލިބިގަންނަނީ އޭނާގެ

އޭނާގެ نفس އަށެވެ. ◈ وَمَنْ ضَلَّ = އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ. (ދަންނާށެވެ!) ◈ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ = ފަހެ އޭނާގެ މަގުފުރެދުމުގެ ގެއްލުމެއް ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. ◈ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ = އަދި އުފުލާމީހަކު (ފާފައިގެ ބުރައުފުލާމީހަކު) ނުއުފުލާނެއެވެ. ◈ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ = އެހެންމީހެއްގެ (ފާފައިގެ) ބުރައެއް. ◈ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ عذاب ދެއްވާކަށްކަލާނގެއެއް ނުވަމެވެ. ◈ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައިފުމަށްދާންދެން. ◈

إجْمَالِي މާނަ

(١١) އަދި އިންސާނާ رحمة ވެރިވާ ހެޔޮކަންތައްތަކަށް دعاء ކުރާފަދައިން އޭނާގެ މައްޗަށް ނުބައި ކަންތައް ދިމާކުރެއްވުމަށްޓަކައި އޭނާ دعاء ކުރެއެވެ. (އެއީ ރުޅިއައިސްފައި ދުރަކާ ކަންތައް ދިމާވާ މީހާގެ نفس އަދި ހަލާކާއި مصيبة އައުމަށް دعاء ކުރުމެވެ.) އަދި އިންސާނާ ވަނީ އަވަސްވެރިޔަކު ކަމުގައެވެ. (ކެތްތެރިކަންކުޑަ މީހަކުކަމުގައެވެ.)

(١٢) އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު އެއީ (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ) ދެ علامة ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. އަދި ރޭގަނޑުގެ ކަމުގައިވާ علامة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮހެލެއްވީމެވެ. އަދި ދުވާލުގެ ކަމުގައިވާ علامة ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީ ބަލައި ފެންނަގޮތަށް އަލިކޮށްދެއްވައިގެންނެވެ. (އަދި ރޭގަނޑުގެ علامة އެއީ ހަނދުކަމާއި ދުވާލުގެ علامة އެއީ އިރުކަމުގައި ވިދާޅުވާ ބޭކަލުންވެސްވެއެވެ. والله أعلم) ދެން ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ فضل ވެރިކަމާއި އަރިހުން ހޯދުމަށްޓަކައި އަދި އަހަރުތަކުގެ عدد ދެނެގަތުމަށާއި ހިސާބު ދެނެގަތުމަށެވެ. އަދި ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް އެ تفصيل ކޮށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ.

(١٣) އަދި ކޮންމެ އިންސާނަކަށްވެސް އޭނާގެ عمل އެއް އޭނާގެ ކަރުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުއްވީމެވެ. (އެއީ އޭނާ ދުނިޔެއަށް ފޮނުއްވިއިރަށް ބަރަދުގައެވެ.) އަދި ފަހެ އެމީހަކަށް ވިފައިވާ قيامة ދުވަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ނެރުއްވާނެއެވެ. (އެއީ އޭނާގެ عمل ގެ ފޮތެވެ.)

(١٤) (قيامة ދުވަހުން އޭނާއަށް އަންގަވާނެއެވެ.) ކަލޭ ކަލޭގެ ފޮތް ކިޔާށެވެ. މިއަދު ކަލޭގެ نفس ގެ މައްޗަށް ހިސާބުބަލާ ކަލޭ ފުދެއެވެ.

(١٥) ފަހެ ތެދުމަގު ލިބިގެންފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެކަމުގެ ފައިދާ ލިބޭނީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި މަގުފުރެދިއްޖެމީހާ (ދަންނާށެވެ!) މަގުފުރެދުމުގެ ގެއްލުން ލިބޭނީ ހަމަ އޭނާގެ نفس އަށެވެ. އަދި ފާފައިގެ ބުރަ އުފުލާމީހަކު އެހެންމީހެއްގެ ފާފައިގެ ބުރަ ނުއުފުލާނެއެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول އަކު ފޮނުއްވައިފުމަށްދާންދެން ދުނިޔޭގައި ވެސް (ދީނުގެ އިސްލާމީ) عذاب ދެއްވާކަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުވަމެވެ. (އެބަހީ: ދީނުގެ ރުކުން رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވައި ޙުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވުމަށްފަހު މެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދީނުގެ عذاب ނުދެއްވާނެއެވެ.)

وَإِذَآ أَرَدْنَآ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ فَدَمَّرْنَٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ ٱلْقُرُونِ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾ مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْأٓخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ رَبِّكَۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذَآ أَرَدْنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަށެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށް.۞ أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا = އެރަށުގެ مُتْرَف ންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއިން. (ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ކުރައްވަމެވެ.۞ فَفَسَقُواْ فِيهَا = ދެންފަހެ އެމީހުން (ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ) އެރަށުގައި ފާސިޤުވެ ނުކިޔަމަންތެރިވީއެވެ.۞ فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ = ދެންފަހެ އެރަށުގެ (أهل ވެރިންގެ) މައްޗަށް ޢަޛާބުގެ ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ. ۞ فَدَمَّرْنَٰهَا = ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށް ހަލާކުކުރައްވައި ނައްތާލައްވައިފީމެވެ.۞ تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވާ ހަލާކުކުރެއްވުމަކުން.۞ وَكَمْ أَهْلَكْنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކިހާވަރަކަށް ހަލާކުކުރެއްވީމުހެއްޔެވެ؟ މާނައީ: ވަރަށްގިނައިން ހަލާކު ކުރެއްވީމެވެ.) مِنَ ٱلْقُرُونِ = قَرْنُ ތަކުގެ ތެރެއިން. (أمّة ތަކުގެ ތެރެއިން) ۞ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ = نوح عليه السّلام ގެ ފަހުން. ۞ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ = އަޅުތަކުންގެ ފާފަތަކާމެދު ހުރިގޮތަށް. ۞ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾ = خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ = މިއަވަސް ދުނިޔެއާތަކެއްޗަށް ލޯބިވާމީހާ. (ދުނިޔެއަށް!) ۞ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް އެދުނިޔޭގައި އަވަސްކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ އެއްޗެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެއްޗެއް.۞ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހަކަށް ނަރަކަ ލައްވައިފީމެވެ.۞ يَصْلَىٰهَا = އެތަނަށް އޭނާ ވަންނަވާނެއްކަމުގައި. (އޭނާ އޭގައި އަނދާނެއެވެ.) ۞ مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ = ނިކަމެތިވެ ފުރައްސާރަކުރެވިގެންވާ حال (اللّه ގެ رحمة އާއި ދުރުވެގެން) ۞ وَمَنْ أَرَادَ ٱلْأٓخِرَةَ = އަދި آخرة އެދިފިމީހާ (މާނައީ: آخرة ގެ ދާއިމީ ثواب އެދިފިމީހާ) ۞ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا = އަދި އެއަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރީ އެކަމަށް ވާ عمل ކުރި. (އެއީ اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ގޮތުން އަދި އެކަމަށް ހާލަތަކާގުޅޭ عمل އެވެ.)۞ وَهُوَ مُؤْمِنٌ = އެއީ إيمان ވެގެންވާ حال .۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެމީހުން. (އެފަދަމީހުން) ۞ كَانَ سَعْيُهُم = އެމީހުންގެ عمل ވެއެވެ.۞ مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ = شكر ލިބިގެންވާގޮތުން.۞ كُلًّا نُّمِدُّ = ކޮންމެބައެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ

މަދުދުކުރެއްވުމެވެ.۞ هَـٰٓؤُلَآءِ وَهَـٰٓؤُلَآءِ = އެބައިމީހުންނަށާއި މިބައިމީހުންނަށް (އެބަހީ: ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނާއި آخرة އެދޭ މީހުންނަށް) ۞ مِنۡ عَطَآءِ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުމުން.۞ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުންތެރިކަމެއް ۞ مَحۡظُورًا ﴿٢٠﴾ = އުނިވާނެ އެއްޗެއްކަމުގައި / މަނާވާނެއެއްޗެއްކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦) އަދި ރަށެއް ހަލާކުކުރެއްވުމަށް މިލްކުވެރިކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެރަށެއްގައި ތިބި مُتْرَف ންނަށް (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަށް) أمر ކުރައްވައެވެ. (مُتْرَف ންނަކީ ނުބައި ނުބަލާ جبّار ންނާއި ކަންކަމަށް ވެރިވެފައިވާ ބޮޑެތިމީހުންނާއި އަނިޔާވެރި ރަސްކަލުންނާއި ނުބައި ނުބަލާ ފުއްސަނިންނެވެ. އެމީހުންނަކީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ލިބޭ نعمة ލިބި އެކަމުގައި ބޮޑާވެ ބޯގެވޭ އަ ނަގާމަގާވުމުންނެވެ. جملة ކޮށް ބޮޑާނަމަ ތަންގައި ބަސްކިޔާމީހުންކަމަށް ތަކަބުރުވެ ބޮޑުކަމުގައި އުޅޭ ނުބައިމީހުންނެވެ. والله أعلم)

ދެންފަހެ މިބައިމީހުން އެރަށެއްގައި ނުބައިކަންތަކާއި ފާސިދުކަންތަކުގައި ހަރަކާތްތެރިވާށެވެ. ދެން އެރަށުން އެބައިމީހުން ގޮތުގައި ކަށަވަރުވެއްޖެ ބަސްފުޅު حقّ ވެއްޖެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ މިލްކުވެރިކަލާނގެ އެރަށެއް ހަލާކުކުރައްވައި ބިމާއެއްވަރުކުރައްވައެވެ.

(١٧) އަދި نوح عليه السّلام އަށްފަހު ވަރަށްގިނަ أمّة ތަކެއް މިލްކުވެރިކަލާނގެ ހަލާކުކުރެއްވީމެވެ. (އޭ އިމީހުން ފާފަވެރިވެ ނުކިޔަމަންތެރިވުމުންނެވެ.) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ފާފަތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި އެކަމުގެ خبر ކުރައްވާނޭކަލާނގެކަމުގައި ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއްވެސް ކަމެއް އެކަލާނގެއަށް ސިއްރުވެގެން ނުވެއެވެ.

(١٨) މިއަވަސްވެގެންވާ ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ފާބައާއި منفع އަށް އެދިމަގަށްވީއްޔާ މިލްކުވެރިކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވެގެންވާ ބަޔަކަށް މިދުނިޔެއިން ދެއްވާހުށީމެވެ. ދެން ޖަހަންނަމަ قيامة ދުވަހުން މިލްކުވެރިކަލާނގެ ވައްދަވާހުށީމެވެ. ނިކަމެތިވެ ދަށްވެ ނަރަކައަށް މަރުދޫވެވިފައި الله ގެ رحمة ން ދުރުވެފައިވާ حال ގައި އެނަރަކައަށް ވަންނަހުށިކެވެ.

(١٩) އަދިވެސް ފަރާތްވާ إيمان ވެގެންވާ حال އަދި آخرة ގެ ދަރުމަވަތާ ثواب އެދިގެން ނ آخرة އަށްޓަކައި آخرة ގައި كامياب ވެވޭނެ عمل ތަކެއް ކޮށްފިމާ ދަންނަވައެވެ! ދެން އެފަރާތްމީހުންގެ عمل ތަކާއި މަސައްކަތްތަކެއް އެއީ شكر ވެރިވާނޭ عمل އެވެ. (الله تعالى އެފަރާތްމީހުންނަށް ސަވާބުދޭގެ نعمة ތަކެއް ދެއްވާނޭމެވެ.)

(٢٠) އަދި އެމީހުންނާއި (އެބަހީ: ދުނިޔެ އެދިގެން މަސައްކަތްކުރާމީހުންނާއި) އަދި މިމީހުންނަށް (އެބަހީ: آخرة އެދިގެން آخرة އަށްޓަކައި މަސައްކަތްކުރާމީހުންނާއި) ދެބައިމީހުންނަށް ކޮންމެ ބައިކަށްވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ދެއްވުންތަކުން އެކަލާނގެ مدد ކޮށްދެއްވައެވެ. (ކޮންމެ ބައިކަށްވެސް އެބައިކަށް އެދޭގޮތަކަށް ކުރިއަށް ދިއުމުގެ ތަނަވަސްކަން ދެއްވައެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އެދެއްވާ ދެއްވުންތައް (ދުނިޔޭގައި) މަނާކުރެއްވިކަމެއްނުވެއެވެ. (ކާފަރަކަށްވިޔަސް ވިޔަސް مشرك އަކަށްވިޔަސް ވިޔަސް މަނާކުރެއްވިކަމެއްނުވެއެވެ. އިލާހީ ދެއްވުމިއީ ވަރަށް ފުޅާއެއްޗެވެ.)

ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾

ލުޣަތު

ٱنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނިކަންބައްލަވާށެވެ!۞ كَيْفَ فَضَّلْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްކުރެއްވީ ކޮންގޮތަކަށްކަން.۞ بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކުގެމައްޗަށް އަނެއްބަޔަކު.۞ وَلَلْءَاخِرَةُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން آخرة ۞. أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ = (تقوى ވެރި މުއުމިނުންނަށް) ދަރަޖަތައް މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.۞ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا (٢١) = މާތްކުރެއްވުމުގައި މަތިވެރި ކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ.۞ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ = ކަލޭ الله އާއެކު ނުހަދާށެވެ. (الله އާ ބައިވެރި ނުކުރާށެވެ.)۞ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން إله އަކު. (އެހެން شريك އަކު) ۞ فَتَقْعُدَ = ފަހެ އުޅެއިރުން ކަލޭ ވެދާނެއެވެ. مَذْمُومًا مَّخْذُولًا (٢٢) = މަލާމާތްލިބިވެގެން ދުރަކުރުވިގެންވާހާލު ކަމުގައި ۞ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެ (ވެރިރަސްގެ) ربّ އަމުރުކުރައްވައިފި. (އަމުރުކުރެއްވީ)۞ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ = އެކަލާނގެ ނޫން ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ.۞ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا = އަދި މައިންބަފައިންނަށް (ކަލޭމެން) إحسان ތެރިވުމަށެވެ.۞ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ = ކަލޭގެ ކައިރީގައި ދުވަސްވެއްޖެއްޔާ.۞ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ = އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު މުސްކުޅިވެކަން.۞ أَوْ كِلَاهُمَا = ނުވަތަ އެދެމީހުންނާ. (މުސްކުޅިވެކަން) ۞ فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ = ފަހެ ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް أُفٌّ ވެސް (ކޮއްޗެއް ވެސް) ނުބުނާށެވެ!۞ وَلَا تَنْهَرْهُمَا = އަދި އެދެމީހުންނަށް އަޑުގަދަކޮށް ބިރުގަންނަވާ ނަހަރާނުކުރާށެވެ!۞ وَقُل لَّهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ!۞ قَوْلًا كَرِيمًا (٢٣) = މާތްބަސް. (އަދަބުވެރިބަސް) ۞ وَٱخْفِضْ لَهُمَا = އަދި ކަލޭ އެދެމީހުންނަށްޓަކައި ދަށްކޮށްދޭށެވެ!۞ جَنَاحَ ٱلذُّلِّ = ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ.۞ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ = رحمة ގެމަތިން.۞ وَقُل رَّبِّ = އަދި ކަލޭ ދަންނަވާށެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ1۞ ٱرْحَمْهُمَا = އެދެމީހުންނަށް ތިޔަރަސްކަލާނގެ رحمة ލައްވާނދޭވެ!۞ كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا (٢٤) = އެދެމީހުން މިއަޅާ ކުޑައިރު تربية ކުރިހެއްދެވިހެން އެކަމަށްޓަކައި.۞ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ = ކަލޭމެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.۞ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވާ އެއްޗެއް – (މައިންބަފައިންނަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި ނުބައިކަން ހިތުގެގޮތުން) ۞ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ = ކަލޭމެންނީ (ނިޔަތުގައި) صالح ބަޔެއްގެމީހުންކަމުގައިވާނަމަ. (އެކަލާނގެ އެކަމަށް ދޭނެ جزاء ދެއްވާނެއެވެ.) فَإِنَّهُۥ كَانَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވެގެންވެއެވެ.۞

لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ = ތިމާގެ ކުށަކުން توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާމީހުންނަށް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާވަޑައިގަންނަވާނެކަމުގައި.۞ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ = އަދި ގާތްތިމާގެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ.! وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ = އަދި މިސްކީނުންނަށާއި އަދި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް (އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ!)۞ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ = އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި ގިނަ خرد ނުކުރާށެވެ! (އިސްރާފު ނުކުރާށެވެ!)

إجْمَالِي މާނަ

(٢١) (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭގެ އެއްބައެއްގެ މައްޗަށް އަނެއްބަޔަކު މާތްކުރައްވާ ގޮތުގައި ދުނިޔޭގައި ކަންތައްތައް ކުރައްވާ ގޮތް ބައްލަވާށެވެ! އަދި (آخرة އެންމެބޮޑަށް ބޮޑުވާނެކަމެވެ. آخرة ގެ ދަރަޖަތައް އަދި އެތަނުގެ ثواب އާއި ދަރަޖަ މާބޮޑުވާނެއެވެ. މާތްކުރެއްވުމުގައި ވެސް މާބޮޑުވާނެއެވެ.

(٢٢) ކަލޭ الله އާއިއެކު އެހެން إله އަކު އެހެން شريك އަކުނުހަދާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! ފަހެ އެހެން ހަދައިފިނަމަ އޭރުން: އެހެން إله އެއް إختيار ކޮށްފިނަމަ މަލާމާތް ލިބިގެންވާ އަދި ދޫކޮށްލެވިގެންވާ މީހަކު ކަލޭގެ ކަލޭވާނެއެވެ. (އޭރުން: ملائكة ބޭކަލުންނާއި صالح އަޅުންގެ ފަރާތުން މަލާމާތްލިބިގެން الله تعالى ގެ ފަރާތުން ނިކަމެތި ކޮށްލެވިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި ވާނެއެވެ.)

(٢٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ أمر ކުރެއްވީ / ނުވަތަ ނިޔާކުރެއްވީ / ނުވަތަ حكم ކުރެއްވީ ހަމައެކަނި އެކަލާނގެ ނޫން ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރުމަށެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނަށް إحسان ތެރިވުމަށެވެ. ހަރުއްޔާ ކަންތައްކުރުމަށެވެ. އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ނުވަތަ އެދެމީހުން ކަލޭގެ ގާތުގައި ވަކިކޮށް (ކަލޭގެ ބެލެނިގެންނެވި ވަކިކޮށް) މުސްކުޅިވާނަމަ (އޭރުން: އެދެމީހުންކުރެ އެކަކު ނުވަތަ ދެމީހުން މުސްކުޅިވެ ގައިބާރުދެރަވެގެންވާ حال ކަލޭއަށް ބަރުދަނެއްކަމުގައިވެސް އައިސް ވިޔަސް ކަލޭ ހަމަ ކަމަށް ނުވަތަ ބޯނިކުރަން ކަލޭ ހިތްހަމަ ނުޖެހުމެއް ނުވަތަ ކަލޭ ތަޖުރިބާ ނުދޭށެވެ! އަދި އެދެމީހުންނަށް ނުބުނާށެވެ! އަދި އެދެމީހުންނާ ނުރުހޭ ބަސްތަކެއް ނުބުނާށެވެ! އަދި އެދެމީހުންނަށް އަގުބޮޑު ރަނގަޅު ބަސްބުނާށެވެ!

(٢٤) އަދި އޯގާތެރިކަމާއި رحمة ގެމަތިން ކަލޭ އެދެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަ ތިރިކޮށްދޭށެވެ! (އޭރުން: އެދެމީހުންނަށް ބާރުބަލަން ކިޔަމަންތެރިވެ އަދާކުރާށެވެ.) އަދި ކަލޭ ދުޢާކުރާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! އެދެމީހުން ކުޑައިރު އަހުރެން ކުޑަކުއްޖެއްކަމުގައިވާ ވަގުތު تربية ކޮށްދިނުމާއި ރަޙްމަތްތެރިވި ފަދައިން އެދެމީހުންނަށް رحمة ލައްވާނދޭވެ!

(٢٥) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައިވާ ކަންތައް ކަލޭމެންގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. (އޭރުން: މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮލަބަދު ވާކަމާއި ނުބައި ކަމާއި ހިތުގެ ޤަސްދުތައް ކަލޭމެންގެ ހިތްތެރޭގައިވާ އެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ ނިޔަތްތަކާއި ތެދުކަމާ صالح ކަމާހަމައެކު (އެބަހީ حال ގައި ވެސް ކުރަން عفو ކުރެއްވުން أمّيد ކުރެވޭއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމާގެ ކުށުގައިން توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާމީހުންނަށް ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٦) އަދި ގާތްތިމާގެ މީހުންނަށް އެކަކުގެ حقّ ދޭށެވެ! އަދި مسكينُ ނަށާއި ދަތުރުވެރިންނަށްވެސް އެމީހުންގެ حقّ އަދާކުރާށެވެ!~ އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި ގިނަ خرد ކުރުމުގެ إسراف ކޮށް ނުހަދާށެވެ!

إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓاْ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَـٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَـٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُوٓاْ أَوْلَـٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَـٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُواْ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٣٢﴾

ލަފުޒީމާނަ

إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ = ހަމަކަށަވަރުން حقّ ނޫނު ތަނުގައި ދިނަ خرد ކުރާ މީސްތަކުންނަކީ ❁ كَانُوٓاْ = އުޅުނުމީ ❁ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَـٰطِينِ = އެއީ شيطان ންގެ أخ ންނަށްވުމެވެ. ❁ وَكَانَ ٱلشَّيْطَـٰنُ = އަދި شيطان ވިއެވެ. ❁ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ = އޭނާގެ ربّ އަށް ކާފަރުވުން ބޮޑުވީ ކަލަކު ކަމުގައި. ❁ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ކިބައިން އެނބުރިލައްވައިފިނަމަ. (އެބަހީ: އެމީހުން އެދޭ އެއްޗެއް ދެއްވަން ނެތިގެން ނުދެއްވަ ފަސްކުރައްވާތީ އެއްޗެއް ނެތުމުގެ ސަބަބުން ހިފެހެއްޓެވީމަ ލިބިދާނެ ކަމަށް) ❁ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة އަކަށް (ރިޒުޤަކަށް) އެދިވަޑައިގެން. ❁ تَرْجُوهَا = ކަލޭގެފާނު އެ رحمة އެއް އެދިވަޑައިގަންނަވާ. ❁ فَقُل لَّهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾ = ރަނގަޅު ފަސޭހަ ބަހެއް. ❁ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަތް ހަދައި ނުލައްވާށެވެ! ❁ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކަރުގައި ކަފުބުރިއަޅުވާފައިވާ ގޮތަށް އަތްބަނދެވިފައިވާ ގޮތަށް. (އެބަހީ: އެއްވެސް އެއްޗެއް ހޭދަނުކުރައްވާ ބަހުއްޓަވައި ނުލައްވާށެވެ! މިނޫނަސް حقّ ވަރަކަށްވެސް ނުދެއްވާށެވެ!) ❁ وَلَا تَبْسُطْهَا = އަދި އެއަތް ފުޅާކޮށް ދިއްލައި ނުލައްވާށެވެ! ❁ كُلَّ ٱلْبَسْطِ = އެއި ފުޅާކުރެވޭވަރަކަށް. (އެބަހީ: އަތުގައިވާ އެއްޗެއް ހުރިހާ ގޮތަކަށް ނުދެއްވާށެވެ!) ❁ فَتَقْعُدَ = ދެން ކަލޭގެފާނު ފާޑުކިޔުން ލިބިވަޑައިގެންނެވުމަށް. (މުދާ ހުސްވެ ގޮސްގެން މީސްތަކުން ފާޑުކިޔާ ކަލޭގެފާނު ފަގީރުވެވަޑައިގެންނެވި ހާލު.)) ❁ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ = ފާޑުކިޔުން ލިބިގެންވާ ހާލުގައި ހިތާމަވެރިވެގެން ކަމުގައިވުމުގެ (މުދާ ހުސްވެގެން އޮތުމަށްފަހު ހިތާމަކުރާ ހާލަތަށް ދާނެތީއެވެ.) ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ❁ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ = ރިޒުޤު ފުޅާކޮށްދެއްވައެވެ. ❁ لِمَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް. ❁ وَيَقْدِرُ = އަދި (އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް) ދަތިކުރައްވައެވެ. ❁ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުންނާމެދު ވާކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ. ❁ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ = خبر ވާ އެއް ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَلَا تَقْتُلُوٓاْ أَوْلَـٰدَكُمْ = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ދަރިން ނުމަރާށެވެ! ❁

خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ = فقير ވެދާނެކަމުގެބިރުން. ۞ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ = އެމީހުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.۞ وَإِيَّاكُمْ = އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށްވެސް (ރިޒުޤުދެއްވަނީ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ.)۞ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކުދިން މެރުންވީއެވެ. ۞ خِطْـًٔا كَبِيرًا (٣١) = ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައި.۞ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޒިނޭއާ ގާތްނުވާށެވެ! ۞ إِنَّهُۥ كَانَ فَـٰحِشَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަން ވީ فاحش ކަމެއްކަމުގައެވެ. (ހުތުރުކަންބޮޑު އަދި ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވާ ކަމަކަށެވެ.) ۞ وَسَآءَ سَبِيلًا (٣٢) = އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެއްވެސް حقّ އެއްނޫނު ބޭކާރު خرد ކުރާ إسراف ކުރާމީހުންނަކީ شيطان އާގެ أخ ންނެވެ. އަދި شيطان އަކީ އޭނާގެ ربّ އަށް ކާފަރުވުން ބޮޑުވެހުރިކަލެކެވެ.

(٢٨) (އަދި އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން رحمة ހޯދުމަށް އެދިވަޑައިގެން އުޅުއްވުމުގެ ފަރާތުން މުސްކުޅި (ހަމަޖެހިފައިވާ ހާލުގައި) (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނުން އަތަށް حقّ އަދާކުރަންވާ ފަރާތާ މިހާރު ހަދިޔާ ކަމަކަށް އަދި އެފަދަ ބާރެއް ނެތްނަމަވެސް ފަހުން މުސްކުޅި ހަމަޖެހިފައިވާ) ފަހެ އެމީހުންނަށް ނަރުމީ ފަސޭހަ ބަހެއް ވިދާޅުވާށެވެ!

(٢٩) އަދި އެއްވެސްއެއްޗެއް ކަލޭގެފާނުގެ ކަރުގައި އަތްޕުޅު ބަނދެފައިވާ ގޮތަށް ނުބާއްވާށެވެ! އަދި އެހެން އެއްކޮށް ފުރިހަމައަށް ފަތުރުވައިވެސް ނުލައްވާށެވެ! (އެބަހީ: ކޮންމެހެން ކަލޭގެފާނު އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނު ނުބަހައްޓަވާށެވެ!) އަދި ހުރިހާ ހުރިހާއެއްޗެއް ނުބަހައްޓަވާށެވެ! ފަހެ އެހެންނަމަ ފުށުއަރާ މަލާމާތް ލިބިވަޑައިގެންފައި ޙާލުގައި ހިތާމަކުރައްވާ ކަލޭގެފާނު ތިބޭނެއެވެ! (އެބަހީ: ކޮންމެއެއް ކުރަންޖެހިއްޖެ ކަމެއް ނުކުރެވިދާނެއެވެ އަދި ވަރަށް ބޮޑު ހިތާމަ ލިބިދާނެއެވެ. އަދި އެހެންކަމުން އެއްގޮތަކަށް ތަކުރާރު ނުވަނީ ހިތާމަކުރަންޖެހޭނެއެވެ.)

(٣٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އެއަކަށް ރިޒުގު ފަޅުކަށަވަރުކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންވި އެއަކަށް ރިޒުގު މަދުކޮށްދެއްވާ ދެއްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ خبر ވަޑައި ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) (އޭ މުސްލިމުންނޭވެ!) އަދި فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން ކަލޭމެން ކުދިން ނުމަރާށެވެ! އެކުދިންނަށާއި އަދި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިޒުޤުދެއްވަނީ (އަދި ދެއްވާނީވެސް) ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކުދިން މެރުމަކީ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއްކަމުގައިވީއެވެ.

(٣٢) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ޒިނޭއާ ގާތްނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަންވަނީ ހުތުރުކަންބޮޑު، އަދި ހައްދުފަހަނަޅައިގެންވާކަމެކެވެ. އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ މަގެކެވެ. (އެއީ އެކަމުގެ ވެރިޔާ ނަރަކައަށް واصل ކުރަނިވި މަގެކެވެ.)

- ދަންނައެވެ! الله މިވަނީ ޒިނާ حرام ކުރައްވާފައި އެކަންޖެއްސުންނެވެ. އަދި ކިއްހެއްކެވެ؟ އެއާ ގާތްވެސް ނުވާން އަންގަވާފައެވެ! އެއީ އެކަން حرام ކުރައްވުމުގެ އެންމެމަތީ ދަރަޖައެވެ. واللّه أعلم .

وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَـٰنًا فَلَا يُسْرِف فِّى ٱلْقَتْلِ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ ٱلْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ ٱلْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ = އަދި ކަތިލުމުން نفس އެއް ނުމަރާށެވެ! ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ = الله حرام ކުރައްވާފައިވާ އެވާ. ۞ إِلَّا بِٱلْحَقِّ = حقّ އާއެކުގެންނޫނީ. ۞ وَمَن قُتِلَ مَظْلُومًا = އަދި އަނިޔާވެރިވުމުގެން قتل ވެއްޖެމީހާ. (ދަންނަހާށެވެ!) ۞ فَقَدْ جَعَلْنَا = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَـٰنًا = އޭނާގެ ولي ވެރިޔާއަށް ބާރެއް. ۞ فَلَا يُسْرِف = ފަހެ އޭނާ އިސްރާފު ނުކުރާހުށިކަމެވެ. (ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ނުދާހުށިކަމެވެ.) ۞ فِى ٱلْقَتْلِ = قتل ކުރުމުގައި. (މީހުން މަރުމުގައި) ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާވެއެވެ. (އެބަހީ: މަރުވީމީހާގެ ولي ވެރިޔާވެއެވެ.) ۞ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ = نصر ލިބިގެންވާ މީހަކުކަމުގައި. ۞ وَلَا تَقْرَبُوا۟ = އަދި ކައިރިވެސް ނުވާށެވެ! ۞ مَالَ ٱلْيَتِيمِ = ޔަތީމުންގެ މުދަލާއި. ۞ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތުންނޫނީ. ۞ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ = އެކުއްޖާ ބާލިޣުވެ ބޮޑުވި ހަމަޖެހެންދެން. ۞ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ = އަދި ފުރިހަމަކުރާށެވެ عهد ތަކާއި އެގްރީމެންޓުތައް ކަތިލާށެވެ ފުއްދާށެވެ! ބާތިލުނުކުރާށެވެ! ۞ إِنَّ ٱلْعَهْدَ = ހަމަކަށަވަރުން عهد ތަކެއް. ۞ كَانَ مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾ = ސުވާލު ކުރެވޭނޭ އެއްޗެއްކަމުގައި ވެއެވެ. ۞ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ = އަދި ކަތިލާން މިނުން (މިންކިރުން) ހަމަހަމަކޮށް ފުރިހަމަކުރާށެވެ! ۞ إِذَا كِلْتُمْ = ކަތިލާން މިނަންޏާ. ۞ وَزِنُوا۟ = އަދި ކިރާ ވަޒަންކުރާށެވެ! - ކިރާށެވެ.! بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ = عدل ވެރި ސިކުރާ މިޒާނުން. (ހަމަހަމަ ކަށްޓަރިން) ۞ ذَٰلِكَ خَيْرٌ = އެއީ ހެޔޮ (يعنى: މިންކިރުން عدل ވެރިކޮށް ހަމަކުރުން ހެޔޮގޮތެވެ. ۞ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ = އަދި ثواب ލިބި ދަރުމަވެރިކަމުން ވެސް މާރަނގަޅުގޮތެވެ. ۞ وَلَا تَقْفُ = އަދި ކަލޭ ނުތަބާވާށެވެ. / ނުހިނގާށެވެ! / ނުކުރާށެވެ.! ۞ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ = އެ އެއްޗަކާއި ކަލޭގެ ކަލައަށް އެނގުމެއްނެތް އެއްޗަކާއި. (އެކަމެއްގެ މައްޗަކު ސާބިތުވެ އެނގިހުރެބަޔަ ކަލޭ ނުޖެހޭނެއެވެ) ۞ إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންފަތާއި ލޯއާއި ހިތާއި. ۞ كُلُّ أُو۟لَـٰٓئِكَ = އެހުރިހާ އެއްޗެއްގެ.

(އެ ކަންތަ އަހާނެތެވެ.) ❁ كَانَ = ވިއެވެ ❁ عَنْهُ مَسْئُولاً ﴿٣٦﴾ = އޭނާގެ ފަރާތުން ސުވާލުކުރެވޭނެއެހެއްޓަވާގައި ❁ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا = އަދި ކަލޭ ބިމުގައި ބޮޑާކަމާއި فخر ފުރިކަމާއެކު ހިނގާނުލާށެވެ! ❁ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ= ހަމަކަށަވަރުން ކަލެއަށް ބިންގަނޑު ފަޅައިނުލެވޭނެއެވެ! ❁ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولاً ﴿٣٧﴾ =އަދި ފަރުބަދަތަކަށް އުސްވެސް (ދިގުވެސް) ނުވެވޭނެއެވެ! ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٣٣) އަދި اللّٰه تعالى حرمة ލައްވާފައިވާ ނަފްސެއް نفس އެއް (މަރުން މަނާކުރެއްވި) حقّ އަކާއި ނުލައި ނުމަރާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިކަމުގައި (އަނިޔާވެރިވެގެން) މަރައިލެވިއްޖެ ކަންތަ މީހެއްގެ ولي ވެރިޔާއަށް ހަމަކަށަވަރުން ބާރުފަތުރާނެ ސުލްޠާނެއް ދީފައިވަނީ ބާރެއް ދެއްވީމެވެ. (އެއީ قصاص ގެގޮތުން މަރަން މަރުހިފުމުގެ ބާރާއި ދިޔަތައް ހިފުމާއި މާފުކުރުމެވެ.) ފަހެ قتل ކުރުމުގައި / (ވަރުގަދަވުމުގައި) ޙައްދުފަހަނައަޅައިގެން ހަނދުވަރަށް ނުވާށެވެ! އެބަހީ: މަރަން ޖެހިފައިވާ މީހާ މަރާ قواعد އާއި خلاف ވެގެން ނުހިންގާށެވެ! (މިއަދުގެ ދިވެހިން ކުރާ ހާކިމުކަމުގެ ކުޑަ ޤައިދާތައް ކޮޅަކަށް ހަދާލުން ނުކުރުމަކީ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ފޮނުވަކޮއްވާ ولي ވެރިޔާއަށް نصر ދެއްވިގެންވާ މީހެކެވެ.

(٣٤) އަދި ޔަތީމުގެ މުދަލުގައި ތިބާ އޭނާ يتيم ކުއްޖާގެ މުދަލާއި ކައިރިވެސް ނުވާށެވެ! (ރަނގަޅު ގޮތެއްގައި މުދާ ހިމާޔަތްކޮށް ބޮޑުކުރުމަށްޓަކައި ކަންކަމުގައި އެކަމުގެ حقّ ވާ خرد ކުރުމެވެ.) އެއީ އޭނާ بالغ ވެ ބޮޑުވެ ހަމަޖެހުމަށް. އަދި ކަލޭމެންގެ عهد ތަކާއި އެއްބަސްވުންތައް ފުއްދާށެވެ! (އެއީ اللّٰه އާއި عهد ވެފައިވާ ދެމުން عهد ތަކާއި މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައިވާ عهد ތަކެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން عهد ތަކަކީ (قيامة ދުވަހުން) ސުވާލުކުރެވޭނެ އެއްޗެކެވެ.

(٣٥) އަދި މިނުން ކަނޑާއިރު ހަމައަށް ފުއްދާށެވެ! އަދި عدل ވެރި ސީދާ މީޒާނުން / ތަރާޒުން ކިރާށެވެ! ދެކަން ހެވާލާށެވެ! (އެބަހީ: ހެކިން ހަމަހަމަކުރާށެވެ.) ثواب އާއި ދެވަނަ ނަތީޖާ ބޮޑު އެކަން ހެޔޮ ރަނގަޅު އެއްޗެކެވެ.

(٣٦) އަދި އެ އެއްޗެއްގައި ކަލޭމެން އިލްމެއް ނެތް ކަމެއްގެ ފަހަތަށް ނުދާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަނާއި ލޮލާއި ހިތާއި އަދި ހިތް (މިހުރިހާ އެއްޗެއް) ގޮތުން ސުވާލުކުރެވޭނެ قيامة ދުވަހުންނެވެ.

(٣٧) އަދި (އޭ އިންސާނާ!) ބިމުގައި ބޮޑާވެ فخر ވެރިކަމާއި ހިނގާނުލާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން (ވަރުގަދަކަމުން) ކަލޭއަށް ބިންގަނޑު ފަޅައިނުލެވޭނެއެވެ. އަދި (ބޮޑާވެ ކަލެގެ ބޮލުން) ފަރުބަދަތަކާ އެއްވަރަށް ދިގުވެސް ނުވާނެއެވެ. އުސްވެސް ނުވާނެއެވެ.

كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ۗ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾ أَفَأَصْفَىٰكُمْ رَبُّكُم بِٱلْبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًا ۚ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لِيَذَّكَّرُوا۟ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾

ލުޣަތު

كُلُّ ذَٰلِكَ = އެހުރިހާކަމެއް. ۞ كَانَ سَيِّئُهُۥ = އޭގެ ނުބައިކަންތައްތައް. ۞ عِندَ رَبِّكَ = ކަލާގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި. ۞ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾ = އެކަލާނގެ ނުރުހިވޮޑިގަންނަވާ ކަންތައްތަކުގައި. ۞ ذَٰلِكَ = އެއީ - (އެބަހީ: ދިޔަވީވިދާޅުވެ أمر ކުރެއްވި نهى ކުރައްވާ) ۞ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ =ކަލާގެފާނުންގެ ربّ ކަލާގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى ގެތެރެއިންވާ ތަކެއްޗެވެ. ۞ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ = حكمة ގެތެރެއިން. ۞ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ = ތިބާ الله އާއެކު ކަލާ ނުލާށެވެ! إختيار ނުކުރާށެވެ! ۞ إِلَٰهًا ءَاخَرَ = އެހެން شريك އެއް / ބައިވެރިއެއް. ۞ فَتُلْقَىٰ فِى جَهَنَّمَ = ފަހެ (އެހެންކަމުގައިވާނަމަ) ކަލާ ނަރަކައަށް އެއްލައިލެވޭނެތެވެ. ۞ مَلُومًا مَّدْحُورًا ﴿٣٩﴾ = ފާޑުކިޔުންލިބި ފައްސަވިލިގެންވާ حال . ۞ أَفَأَصْفَىٰكُمْ رَبُّكُم = (އޭ مشرك ނުންނޭވެ!) ކަލާމެންގެ ربّ ކަލާމެން خاصّ ކުރެއްވީހޭއްތޯ؟ ۞ بِٱلْبَنِينَ = ފިރިހެންދަރިންނަށް. (ފިރިހެންދިރުސް ނިސްބަތްކުރާމުން) ۞ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = ތިބާ އެކަލާނގެ ملائكة ބޭކަލުންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ ذات ށްޓަކައި ހިއްޕަވައި. (إختيار ކުރައްވައި) ۞ إِنَٰثًا = އަންހެންދަރިން (އަންހެންދިރުސް) ۞ إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ = (އެހެންކަމަކުން ވާނަމާ) ހަމަކަކަފުޅުން ކަލާމެން ބުނަނީވެ. ۞ قَوْلًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ = (ޝަރުޢީ ބޮޑުވަމުގުގޮތުން) ވަރަށްބޮޑު ބޮޑުވަރުގެ ބަހެއް. ۞ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا = ތިބާ ހަމަކަކަފުޅުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބާރުނުކުރައްވައި އެންގެވީމެވެ. (ތަކުރާ عبارة ނާ بيان ކުރެއްވީމެވެ.) ۞ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ۞ لِيَذَّكَّرُوا۟ = އެމީހުން ހަނދާންކޮށް عبرة ލިބިގަތުމަށް. ۞ وَمَا يَزِيدُهُمْ = ތިބާ އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤١﴾ = نَفْرة ކަންމުސްލުމު. (حقّ އާއި ދުރަށް ދިއުންމުސްލުމު) ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލާގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ لَّوْ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٌ = އެކަލާނގެއާ އެކުގައި، إله ނުންކަމެއްވާނަމަ. ۞ كَمَا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާފަދައިން. ۞ إِذًا لَّٱبْتَغَوْا۟ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ

އެއިލާހުންނަށް އެދިގެންފިހެވެ. ❁ إِلَىٰ ذِى ٱلْعَرْشِ = عرش ގެވެރި ކަލާނގެއަށް. (واصل ވުމަށް) سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ = މަގެއް. ❁ سُبْحَانَهُۥ وَتَعَالَىٰ = އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަވެ މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ عَمَّا يَقُولُونَ = އެމީހުން އެބުނާ (ދޮގު بُهْتَان ތަކާއިން) ❁ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤٣﴾ = ވަރަށްބޮޑު މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވުމަކުން. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެހުރިހާކަމެއްގެ (އެބަހީ: وَقَضَى رَبُّك މިއާޔަތުން ފެށިގެން 38 ވަނަ އާޔަތާއި ހަމައަށް އޮތް އާއްމަކަމުގައި އޮތް نهي ތަކުގެ) ނުބައިކަން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައިވަނީ އެކަލާނގެ ނުރުހުންވެގެންނެވެ ކަންތައްކަމުގައެވެ.އެކަލާނގެ ކޯފާ ލިބޭގޮތްވާ ކަންތައްކަމުގައެވެ.

(٣٩) އެއީ އެބަހީ: މިސޫރަތުގައި أمر އާއި نهي ތަކަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حكمة ގެ ތެރެއިން ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي ގެ ތެރެއިންވާތަކެއްޗެވެ. އަދި الله އާ އެކު އެހެން إله އަކު ކަލޭ إختيار ނުކުރައްވާށެވެ. شريك އަކު ނުލާށެވެ. ފަހެ އެހެން ހަދައިފިނަމަ އެބަހީ: އެކަލާނގެއާ އެކު شريك އަކު إختيار ކުރައްވައިފިނަމަ އަޅުތަކުންގެ މަލާމާތް ލިބިވި އަދި الله ގެ رحمة ން ދުރުކުރެވިގެންވާ حال ކަމުގައި ނަރަކައަށް އެއްލައިލެވިގެންނެވެ.

(٤٠) (އޭ مشرك ންނޭވެ! މަލާއިކަތުންނަކީ الله ގެ އަންހެންދަރިންނޭ ބުނާމީހުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންނަށް ފިރިހެން جِنْسُ خاصّ ކުރައްވައި އަދި އެކަލާނގެ އަމިއްލަ ذات ށްޓަކައި އަންހެން جِنْسُ إختيار ކުރެއްވީހެއްތޯ؟ އެހެން ކަލޭމެން ބުނާކަމަށްވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުންވެސް (ދޮގާއި ބުހުތާނުގެބޮޑު) ކަލޭމެން މިބުނަނީ ވަރަށްވެސް ބޮޑު ބަހެކެވެ.

(٤١) އަދި މިވަނީ ނަސޭހަތް ލިބޭތޯ މި ޤުރުއާން ގައި ތަކުރާރު ވެއްޖެއްތަކުގެ دليل އާއި حجّة ތަކުރާރު عبارة ން ބަޔާންކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ އެމީހުން ހަނދާންކޮށް عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި (އެކަމަކު) نفرة ތެރިކަމާއި حقّ އާ ދުރަށްދިއުން މެނުވީ އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٤٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެމީހުން އެބުނާ ގޮތަށް އެކަލާނގެއާ އެކު އެހެން إله ން ތިބީނަމަ ވާނަމަ عرش ގެވެރި ކަލާނގެ حضرة އަށް ދިޔުމަށް (އެކަލާނގެއާ ކުރިމަތިލުމަށް) އެ إله ންތަކެއް މަގެއް އެދިގެންފިހެވެ. ޔަޤީނެވެ.

(٤٣) އެމީހުން يعني: އެ مشرك ންގެ މީހުން އެބުނާ ބަސްތަކުން / އެދޮގުބުހުތާންތަކުން ދުރުވެ الله تعالى ހާހުތު ދަރަޖައަކުން މަތިވެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡۗ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابًا مَّسۡتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَقۡرًاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرۡ كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾

މުފުރަދާތު

تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ = ހަތްއުޑާއި ބިން އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. ۞ وَمَن فِيهِنَّ = އަދި އެތަންތަނުގައިވާ ބަޔަކާއި (مؤمن ނުކުތް) ۞ وَإِن مِّن شَيۡءٍ = އަދި އެއްވެސް އެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައި حمد ކުރާގޮތުގައި މެނުވީ. ۞ وَلَٰكِن لَّا تَفۡقَهُونَ = އެކަމަކު ކަލޭމެންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. ނޭނގެއެވެ. ۞ تَسۡبِيحَهُمۡ = އެތަކެތީގެ تسبيح އެއް. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ވޭ ގެންވިއެވެ. ۞ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾ = ކާމިލްވަގުތު (ކުއްލިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ) ގިނަގިނައިން ފުއްސަވާ ކަލާނގެ ކަލޭ ކިޔަވައިދެއްވައި. ۞ وَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ = އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާއިރު. (ކިޔަވާވިދާޅުވާއިރުވަނީ) ۞ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ = ކަލޭގެފާނާއި އަދި އީމާންނުވާމީހުން ދެމެދު މާތްރަސްކަލާނގެ ލައްވަވައެވެ. ۞ بِٱلۡأَخِرَةِ = آخرة ދުވަހަށް. ۞ حِجَابًا مَّسۡتُورًا ﴿٤٥﴾ = (ނުފެންނަ ސިއްރު) ނިވައިކުރާ ފަށިލާއެއް (އެއީ ހިތްގައިފާނު ފަށަލަތަކެވެ.) ۞ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި މާތްރަސްކަލާނގެ ލައްވައިފިއެވެ. ۞ أَكِنَّةً = ފުރާޅު. ނިވާތައް ۞ أَن يَفۡقَهُوهُ = އެއީ އެ (ކިޔަވާވިދާޅުވާއެއްޗެއް) ނުވިސްނުމަށްޓަކައެވެ. ۞ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ = އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައިވެސް. (ލައްވައިފިއެވެ.) ۞ وَقۡرًاۚ = ބަރުކަމެއް. ۞ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رب ذكر ކުރައްވައިފިއްޔާ. (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ނަންފުޅު ކިޔަވައި ވިދާޅުވެ لا إله إلاّ الله ކިޔަވާ ވިދާޅުވެ ވެއްޖެއްޔާ) ۞ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ = قرآن ގައި. ۞ وَحۡدَهُۥ = އެކަލާނގެ އެކަނިވަންތަކޮށް. (އެބަހީ: އެއްކަލާނގެކަމުގެ كلمة ކިޔައިދިނުމާ) ۞ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ = އެމީހުން އަނބުރި ފުރަގަސްދީ ހިނގައިދެއެވެ. ۞ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ = نَفْرَة ވެ ނުރުހިގެން. نَّحۡنُ أَعۡلَمُ = މާތްރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީއެވެ. ۞ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ = އެމީހުން އެ އަޑުއަހާ އެއަށް އަޑުއަހާ. ۞ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް (ކިޔަވާ ވިދާޅުވާއިރު) އަޑުއަހާއިރު ހިތްވަރަކުން ۞ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ = އަދި އެމީހުން އޮޅޭ نَجْوَى ހަދައިގެން ސިއްރު ބަސްމަގޮތަކަށް ވާހަކަދައްކާއިރު. (ސިއްރު ވާހަކަ ދައްކަނިކޮށް.) ۞ إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ = އަނިޔާވެރިން ބުނިހިނދުން. ۞ إِن تَتَّبِعُونَ = ކަލޭމެން تبع ވާކަށް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا رَجُلًا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ = سِحْرُ ޖެހިފައިވާ

މިހަކާފުޅުމި. ❁ آنظُرْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ނިކަން ބައްލަވާށެވެ! ❁ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ ٱلْأَمْثَالَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް مثال ޖަހައި ދެއްކިއުޅުނުގޮތް. ❁ فَضَلُّوا = ފަހެ އެމީހުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.❁ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾ = ފަހެ (حقّ) މަގަށް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެ ނުވެއެވެ. ❁ وَقَالُوا = އަދި އެމީހުން (އެ مشرك ން) ބުންޏެވެ. ❁ أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا = އަހުރެމެން ކަށިތަކެއް ވެ ހިރަފުސްތަކަކަށް ވެގެންދިޔައިރުވެސްތޯ؟❁ أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ = އަހުރެމެން (އަލުންދިރިގެން) ފޮނުވޭނީ. ❁ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ = އާ ހެއްދެވުމަކުން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤٤) ހަތް އުޑާއި ބިމާއި އަދި އެތަންތާނގައިވާހާބަޔަކު އެކަލާނގެއަށް تسبيح ކިޔައެވެ. އެކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމުގައެވެ. އެކަމަކު އެތަކެތި އެކިޔާ تسبيح ކަލޭމެންނަކަށް ނުވިސްނޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުން (އަދި ކުއްލިއަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ) އަދި ފާފަވެރިއަށް ފާފަފުއްސަވާކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވާޑެގެންވެއެވެ.

(٤٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވަނިކޮށް آخرة ދުވަހަށް إيمان ނުވާ އެ މީހުންނާއި ކަލޭގެފާނާ ދެމެދު (ކަލޭގެފާނުގެ ކިޔަވާވިދާޅުވުމުން އެއްޗެއް ނުވިސްނޭގޮތަށް) އެމީހުންގެ ހިތްތަކާއި ދެމެދުގައި ނިވައި ފަރުދާއެއް މިއަޅުކަލާނގެ ލައްވަމެވެ. އެއީ އެސިތުރުންގެ ލޮލަށް ނުފެންނަ ސިތުރެކެވެ.

(٤٦) އަދި އެމީހުންނަށް ނުވިސްނޭގޮތަށް އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ މަތީގައި މިއަޅުކަލާނގެ ނިވަތްތައް ލައްވަމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ކަންފަތްތަކުގައި ބިރުކަމުގައި ބަރުކަމެއް ލައްވަމެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވުމުގައި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ އެއްކަލާނގެކަން يعنى: لاَ إله إلاّ اللّٰه ކިޔަވާ ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ އެބަހީ: އެކަލާނގެ ذِكر ކުރައްވައިފިއްޔާ ހަމަގާތުން ކަލޭގެފާނުގެ ކައިރިން އެ مشرك ން ދުވެފިލައި نفرت ވެގެން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިދެއެވެ.

(٤٧) އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ން ކަލޭގެފާނު قرآن ކިޔަވާ ވިދާޅުވާ އަޑުއަހަންވެއްޖެއިރު އެމީހުން އެއަޑު އެއްސެވުމުގައި ކަލޭގެފާނަށް ފުރައްސާރަ ކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ބަހައިގެން އެމީހުން އެކަހެރި نَجْوى ހަދައިގެންނެވެ. ސިއްރުން ބަހުރުވާ ހަދައި ސިއްރުން ކުރާ ފުރައްސާރަ ކުރުމަށެވެ. އަދި އެ އަނިޔާވެރިން ބުނެއެވެ. سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކާފުޅުމި ކަލޭމެން تبع ވާކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٤٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނާ ގުޅޭ އެމީހުން مثال ޖަހައި ދެއްކިއުޅުނުގޮތް ނިކަން ފެނުމަށް ބައްލަވައިގެން ބައްލަވާށެވެ! (އެމީހުން ބުނެއެވެ. އެއީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހެކެވެ. އެއީ ޝާއިރެކެވެ. އެއީ މަޖުނޫނެކެވެ....... އަދިވެސް އެހެނިހެން އެފަދަ ބަހުން ކިޔައެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެމަގުން حقّ މަގު ގެއްލި މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ. އަދި ސީދާ މަގުމަތިން واصل ވުމަށް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެ ނުވެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. އަހުރެމެން މަރުވެ ކަށިތަކެއް ވެ ހިރަފުސްތަކަކަށް ވެގެންދިޔައިރުވެސް އަހުރެމެން އާ ހެއްދެވުމަކުން ފޮނުވޭނީތޯ؟ (ނުފޮނުވޭނެއެވެ. އެއީ ވާނެކަމެއް ނޫނެވެ.)

﴿ قُلْ كُونُوا۟ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِى يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ ٱلنَّبِيِّۦنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

✵ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✵ كُونُوا۟ حِجَارَةً = ކަލޭމެން ހިލައަށްވާށެވެ! أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ = ނުވަތަ ދަގަނޑަކަށް (ވާށެވެ!) ✵ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِى صُدُورِكُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން ހިތަށް އަރާބޮޑުވެގެންވާ ޚަލްޤުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްޗަކަށްވާށެވެ! . ✵ فَسَيَقُولُونَ = ފަހެ ދެން އެއުރެން ބުނާނެއެވެ. ✵ مَن يُعِيدُنَا = އަލުން ދިރުވާނީ (މަރުވުމަށްފަހު އަލުން ދިރުވާނީ) ކާކުތޯއެވެ؟ ✵ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✵ ٱلَّذِى فَطَرَكُمْ = އެއީ ކަލޭމެން ފުރަތަމަ ހެއްދެވީ (اللّٰه އެވެ.) ✵ أَوَّلَ مَرَّةٍ = އެންމެ ފުރަތަމަ ފަހަރު. ✵ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ = ދެން އެއުރެން ކަލޭގެފާނަށް ބޮލުގެ އިޝާރާތް ކޮށްފާނެއެވެ. ✵ وَيَقُولُونَ = އަދި އެއުރެން ބުނާނެއެވެ. ✵ مَتَىٰ هُوَ = (މިކަންތައް) ވާނީ ކޮން އިރަކުންތޯއެވެ؟ ✵ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✵ عَسَىٰٓ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ = ކައިރިވެދާނެއެވެ. أمّيد ކުރެވެއެވެ. (ކައިރިވެއްޖެ.) ✵ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ = އޭރު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نِدَاء ކުރައްވާ ދުވަހުއެވެ. ✵ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِۦ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް ހަމްދުކުރަމުން ޖަވާބުދޭނެއެވެ. (ނުވަތަ އެކަލާނގެ އަމުރަށް ކިޔަމަންވާނެއެވެ.) ✵ وَتَظُنُّونَ = އަދި ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ހުރީމުއޭ ހިތާނެއެވެ. ✵ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ = ކަލޭމެން (ދުނިޔޭގައި) ހުރީ މަދުދުވަސްކޮޅެއް ކަމުގައި ކަލޭމެން ހީކުރާނެއެވެ. ✵ وَقُل لِّعِبَادِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ (تقوى ވެރި) އަޅުތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ✵ يَقُولُوا۟ ٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ = އެއުރެން (އެއްބަސް އެންމެރަނގަޅު) ބަސްބުނާތީވެ. ✵ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان . ✵ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ = އެއުރެންގެ މެދުގައި ފަސާދަ ފިތުނަ އުފައްދައި ވަސްވާސް ދެއެވެ. ✵ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ = ހަމަކަށަވަރުން شيطان އީ. ✵ كَانَ لِلْإِنسَٰنِ = އިންސާނާއަށް ވާ ފާޅުވެގެންވާ عدوّ އަކުކަމުގައެވެ. ✵ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ عدوّ އަކުކަމުގައިވެއެވެ. ✵ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންގެ ކަންތައް އެންމެ ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✵ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ ކަލޭމެންނަށް رحمة ކުރައްވައެވެ. ✵ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ

އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عذاب ދެއްވާނެއެވެ.۞ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމުއެވެ.۞ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا (٥٤) = އެމީހުންގެމައްޗަށް وكيل އަކު ކަމުގައި. ۞ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު. ۞ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ بَعْضَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ = ބައެއް نبى ބޭކަލުން އަނެއްބައި نبى ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް.۞ وَءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ زَبُورًا (٥٥) = އަދި داؤد عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُوْر ދެއްވީމެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ހިލައަށް ނުވަތަ ދަގަނޑަށް ވާށެވެ!

(٥١) ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައި އެންމެބޮޑުކަމަށް ބަލާ އެއްޗަކަށް ކަލޭމެން ވާށެވެ. (އެހެނަސް ބޮޑުއެއްޗެއްކަމަށްވިޔަސްވެސް) ދެން ނިކަނޑުފަ އެމީހުން މިމަންމަށް ދިރުއްވައިދޭނީ ކާކުތޯ ބުނާނެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން ފުރަތަމަ ހައްދަވައިދެއްވި ކަލާނގެއެވެ. اللّٰه އެވެ. ދެން އެމީހުން ނިކަނޑުފަ ކަލޭގެފާނާ ދިމާއަށް އެމީހުންގެ ބޯތައް ހަލުވަޅުކޮށްލަދީ ބުނާނެއެވެ. މިއީ ވާނީ ކޮން އިރަކުންބާވައެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެކަން ގާތުގައި ވެދާނެއެވެ.

(٥٢) އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް نِدَاء ގޮވާލައްވާ ދުވަހެވެ. (ނުވަތަ ކަލޭމެންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ نِدَاء ގޮވާލައްވާފައިވާ ހަމަގައިމުކުރައްވާނެ1) ދެން (އެދުވަހުން) ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ޙަމްދުކުރުމާއެކު އެކަލާނގެއަށް ޖަވާބުދޭނެއެވެ. (އަދި އެދުވަހުން) ކަލޭމެން ހިތަށްއެރޭނެ ދުނިޔޭގައި މަޑު ހިނދުކޮޅެއްގައިމެނުވީ ކަލޭމެން ނުތިބޭކަމަށެވެ.

(٥٣) އަދި (އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކާ) ރަނގަޅު ގޮތަކަށް ބުނުމަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅުވެރިންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން شيطان ވާ އެމީހުންގެ މެދުގައި ފަސާދަ އުފައްދައި ވަސްވާސްދޭހެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން شيطان ވަނީ އިންސާނުންނަށް ހާމަގޮތުގައި ފާޅުވެފައިވާ عداوة ތެރިއަކަށެވެ.

(٥٤) (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ ربّ ކަލޭމެންގެ އެންމެހައި ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ رحمة ލައްވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި އޭ رسول اللّه އެވެ! އެމީހުންގެމައްޗަށް ވަކީލަކު ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ رِسَالَة އެމީހުންނަށް އިއްވައިދެއްވުމަށެވެ.)

(٥٥) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ ބަޔަކު ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން نبى ބޭކަލުން ބައެއް އަނެއްބައި ބޭކަލުންގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި داؤد عليه السّلام އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ زَبُوْرُ ދެއްވީމެވެ.

قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِۦ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ ٱلْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾ وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾

ލަފުޒީ މާނަ

قُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތް ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم = (އޭ مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން (إله ންކަމުގައި އަދި ربّ ންކަމުގައި) ހީކުރި އެއްޗެހި (އަދި ބޭކަލުންނަށް) ގޮވާ دعاء ކޮށްބަލާށެވެ!❁ مِّن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَلَا يَمْلِكُونَ = އެމީހުންނަކަށް ނުވެވޭ ހުށަހަޅަން ملْك ވެވެން ނުވެއެވެ. (ކުޑަޖަހަވެވެން ނުވެއެވެ.) ❁ كَشْفَ ٱلضُّرِّ عَنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ގެއްލުން އުނިކޮށްދިނުމަށް ފުރަނ. ❁ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ = އަދި އުނިކުރުމާ އެއްޗެއް ބަދަލުކޮށްދިނުމަށްވެސް (ކުޑަޖަހަވެވެން ނުވެއެވެ.) ❁ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ / އެބޭކަލުންނަކީ. ❁ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ = دعاء ކުރައްވާ، އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ. ❁ إِلَىٰ رَبِّهِمُ = އެބޭކަލުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް.❁ ٱلْوَسِيلَةَ = ކުއްތަންވުވަޑައިގަތުން / ގާތްކަން. ❁ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ = އެބޭކަލުންކުރެ އެންމެ ކުއްތަންވެވަޑައިގަނެވޭނީ ކޮންބޭކަލަކުތޯ. ❁ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُۥ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ رحمة އެދިވަޑައިގަންނަވާ. وَيَخَافُونَ عَذَابَهُۥٓ ۚ = އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވެވަޑައިގަންނަވާ. ❁ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގޮތުންގެ ربّ ގެ عذاب . ❁ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ = ބިރުވެތިވާންޖެހޭ އެއްޗެއްކަމުގައިވިއެވެ. ❁ وَإِن مِّن قَرْيَةٍ = އަދި އެއްވެސް ރަށެއް ނުވެއެވެ. (އެއްވެސް قرية އެއް ނުވެއެވެ.) ❁ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا = އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ކުރައްވާފައި ނޫނީ. ❁ قَبْلَ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ = قيامة ދުވަސްވުމުގެ ކުރިން / قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން. ❁ أَوْ مُعَذِّبُوهَا = ނުވަތަ އެރަށަކަށް (އެރަށުގެ ބައެއްކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ عذاب ދެއްވާފައި ނޫނީ. ❁ عَذَابًا شَدِيدًا ۚ = ގަދަފަދަ عذاب އެއް. ❁ كَانَ ذَٰلِكَ = އެކަންވިއެވެ.❁ فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾ = ފޮތުގައި ލިޔެވިފައި. (لوح ٱلْمَحْفُوظُ ގައި ލިޔެވިފައި)❁ وَمَا مَنَعَنَآ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަނާކުރެއްވީ ނެތިއްޔެވެ.❁ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْءَايَٰتِ = معجزة ތައް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވުން. (އެބަހީ: މި أمّة ގެ مشرك ން އެދޭ معجزة ތައް ފޮނުއްވުން) ❁ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ = އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ މީހުން (معجزة ތައް) ދޮގުކުރުމަކީ ނޫނީ. ❁ وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ثمود ބަޔަކަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً = دليل އެއްގެ ގޮތުން (معجزة އެއްގެ ގޮތުން) جَمَلُ ކުޅެއް. ❁ فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ = ފަހެ އެމީހުން

އެއަށް ޢަނިޔާވެރިވީއެވެ. ❁ وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ دليل އާއި عبرة ނުފޮނުއްވަމެވެ.

❁ إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾ = ބިރުގެންނެވުމަށްމެނުވީ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި إله ކަމުގައި ހަދައިގަތް ربّ ން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ އެއްޗެހިތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ފަރާތްތަކަށް ކޮބާ دعاء ކޮށްބަލާށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ޖެހިފައިވާ އުނދަގުލާއި ދަތިކަން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ފިލުވައިދިނުމުގެ އެއްވެސް ބާރެއްވެރިކަމެއް އެފަރާތްތަކަށް ލިބިގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ އުނދަގޫ އެހެން ފަރާތަކަށް އަނބުރާލުމުގެ އެއްވެސް ބަދަލުކުރުމެއް ކުރެވޭގޮތްވެސް ނުވެއެވެ. ކުޅަދާނަވެވޭގޮތް ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުން އިޝާރާތްވެގެން މިވަނީ مشرك ންނެއް ملائكة ބޭކަލުންނަށާއި عُزَيْر ގެފާނަށާއި عيسى ގެފާނަށާއި (عليهم السّلام) މިބޭބޭކަލުންނަށް އަޅުކަންކުރި ބައެކެވެ. ފަހެ މިއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކީ الله ގެ إِذْنَ ފިޔަވައި ގެނެސް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރުމުގެ ބާރުލިބިވަޑައިގަތް ބޭކަލުންނެއްނޫނެވެ. އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކީ إله ކަމުގައި ނުވަތަ ربّ ކަމުގައިވެސް އެކަށީގެންވާ ބޭކަލުންނެއްނޫނެވެ. އެއީވެސް ހަމަ الله ގެ އަޅުންނެވެ. الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެވަޑައިގެންވާ މަތިވެރިބޭކަލުން ތަކެކެވެ. ބޭނުން ބޭކަލުވެސް الله ގެ حضرة އަށް ގާތްވެވަޑައިގެން ކުރިއެރުން އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ. ދެން މިއަންނަ އާޔަތުގައި އެވާހަކަ އެވާނެއެވެ. والله أعلم .

(٥٧) އެބޭކަލުންނީ އެބޭކަލުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް ގާތްވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެކުރުޒަރުވުމުގައި އެންމެ ކުރީގައި ވަޑައިގަންނަވައި ކޮންބޭކަލަކުތޯ ބަލާލުމަށް ވާދަކުރައްވާ ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން އެކަލާނގެ رحمة އަށް އެދިވަޑައިގަންނަވައި އަދި އެކަލާނގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވެ ވަޑައިގަންނަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ عذاب އަކީ ބިރުވެތިވެވޭންވާ އެއްޗެކެވެ.

(٥٨) قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން އެރަށެއް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކު ނުކުރައްވާނެ ނުވަތަ އެރަށެއްގެ އަހުލުވެރި ބައެއްނަށް ގަދަފަދަ عذاب ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުދެއްވާނޭ އެއްވެސް ރަށެއް ނުވާނެއެވެ. (އަޞްލު: ކޮންމެ قَرْيَة އެއްވެސް قيامة ދުވަހުގެ ކުރިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ހަލާކުކުރައްވާނެއެވެ. ނުވަތަ އެރަށެއްގެ ބައެއްނަށް ގަދަފަދަ عذاب ދެއްވާނެއެވެ. އެއީ އެބައަކު رسول ން ދޮގުކޮށް الله ގެ أمر ފުރަތަމަ ނުކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.) އެކަންވަނީ ފޮތުގައި يعنى: لَوْحُ الْمَحْفُوظ ގައި ލިޔުއްވިގެންނެވެ. ފުރިހަމަކޮށްލިޔެވިގެންނެވެ.

(٥٩) އަދި (މި أمّة އަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބޭނުމިތިބޭ معجزة ފޮނުއްވުން މަނާވެވުނީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކަށް (معجزة ފޮނުއްވުމަށްފަހު) އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން ދޮގުކޮށް ކާފިރުވި ނަމަވެސް (ފުރާނ އެ أمّة ތައް ހަލާކުކުރެއްވީ މި أمّة ވެސް ހަލާކުވެދާނެތީއެވެ.) އަދި ثمود ބައެގެ މީހުން ދެކެވޭ dليل އެއްގޮތަށް - معجزة އެއްގޮތަށް جمل ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެއަށް ޢަނިޔާވެރިވީއެވެ. އަދި މިސްކީނުން ބިރުގެންނެވުމަށްޓަކައި – ނުވަތަ ކުއްލިއަކަށް ހަލާކުވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް معجزة ފޮނުއްވަނީ ނުވެއެވެ.
(އާޔަތް معجزة އެއް ފޮނުއްވުމަށްފަހު رسول ގެ ދޮގުކުރާ ބައެއްނަށް عذاب ދެއްވިއެވެ.)

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ وَمَا جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ فِى ٱلْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾

މުފްރަދާތު

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅު ކުރައްވާށެވެ!) ۞ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ۞ أَحَاطَ بِالنَّاسِ = މީސްތަކުން ވަށާލައްވައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެ އިޙާޠައިގެތެރެއިން އެކަކަށްވެސް ދުރުވެގެންނުދެވޭނެއެވެ.) ۞ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا = އަދި ހުވަފެނުން ނުވަތަ ދެއްކެވި ދެއްކެވުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނުލައްވަމެވެ. ۞ اَلَّتِيٓ أَرَيْنَاكَ = ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްކެވީ.۞ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށްވާ إمتحان އެއް ކަމުގައި މެނުވީ.۞ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ = އަދި لعنة ލެއްވިގެންވާ ގަހާއި. (އެގަސްވެސް إمتحان އެއް ކަމުގައިމެނުވީ ނުލައްވަމެވެ.) ۞ فِي الْقُرْآنِ = قرآن ގައި ނަންގަނޑުވިގެންވާ. ۞ وَنُخَوِّفُهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ބިރުގަންނަވަމެވެ. ۞ فَمَا يَزِيدُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އިތުރުނުވެއެވެ.۞ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްމެނުވީ / حقّ އާއި ދެކޮޅުހެދުމެއްމެނުވީ. ۞ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ = އަދި ملائكة ބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިހިނދު. ۞ اسْجُدُوا لِآدَمَ = ތިޔަބޭކަލުން آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރައްވާށެވެ! ۞ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ = ދެންފަހެ إبليس މެނުވީ އެ އެންމެބޭކަލުން سجدة ކުރެއްވިއެވެ.۞ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ.۞ أَأَسْجُدُ = އަހުރެން سجدة ކުރާނީތޯއެވެ؟ ۞ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ = ތިބާރަސްކަލާނގެ ވަލިން ހެއްދެވި مخلوق އަކަށް. ۞ قَالَ = އިބްލީސް ދެންނެވިއެވެ.۞ أَرَأَيْتَكَ هَذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަހުރެންނަށްވުރެ މާތްކުރެއްވި مخلوق އާ ބުނު ނިކަން خبر ދެއްވާ ބައްލަވާށެވެ! ۞ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ = ތިބާރަސްކަލާނގެ މިއަޅާ ލަސްކުރައްވައިފިއްޔާ. ۞ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ = قيامة ދުވަހާ ހަމައަށް. ۞ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އޭނާގެ ދަރިފަސްކޮޅު މަގުފުރައްދާ ވާ ވައްދާ ހުރީމެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ = ކުޑަކުދިބައެއްމެނުވީ. ۞ قَالَ اذْهَبْ = الله تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭދާށެވެ!

(ކަލޭ މިތަނުހުރި ފަސްކުރައްވާފައެވެ. قيامة އާއިޖެހެންދެންނެވެ.) ❁ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ = ފަހެ އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާއި تبع ވީމީހުން. (ދަންނަވައެވެ!) ❁ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ނަރަކަ އެއީ އެމީހުންނާއި ކަލޭއާއި އެންމެންގެ ޖަޒާއެވެ. ❁ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ = ފުރިހަމަ ބަރާބަރުވެގެންވާ جزاء އެއްގެގޮތުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެންމެހައި މީސްތަކުން ވަށައިގަތްވައިގެން ވެއެވެ. މިފަދައިން ކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއިރު ހަމަޖެހިލެއްވުމަށްޓަކައެވެ! (އެކަލާނގެ قدرة ތެރޭގައި ދުނިޔޭގަ ތުރުން ހަމައެކަނި ނުވެގެނެވެ. ބޮޑު ނުވެވޭނެއެވެ. ކަލޭގެފާނާ އިދިކޮޅުވެރިންގެ ފާރާތުން މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދޫކޮށް ބަރުވެދޭގޮތް ވަޒީފާ ނުލެއްވުމަށް ހިތްޖެހިލައްވައެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރެއްވިފަދައިން رسول ކަން އިއްވާށެވެ!) އަދި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ކަލޭގެފާނަށް އެދުއްކެވި ދެއްކެވުން (އެއީ إسراء އާއި معراج ގެ ރޭގައި އެކަލޭގެފާނަށް އެދުއްކެވުން އެކިއެކި ތަކެތީގައި ތަނުތަން ފެނުނެވެ.) އެއީ މީސްތަކުންނަށް إمتحان އެއްކަމުގައި ލައްވާ ނޫނީ މީސްތަކުންނަށް ނުވެވޭނެވެ. (ގޯސް ސަބަބުން ބަލާ އެއްގެ ސިފައިގައި ލިޔާފައި އެކަލޭގެފާނު ކަންތައް ދެއްކެވި ފަދައިން ގަބޫލުނުކުރެވުނެވެ.) އަދި قرآن ގައި ބަލާ ގޮތަކާ ނަރަކައިގެ ގަހަކާ ދުއްބަލަދުގަ ނުހުއްޓައި ބަދަލުވުމެވެ.) އަދި قرآن ގައި އެކަމަށް ގޮތަކީ ނަސީބުކުރާ لعنة ލެވިގެން އޮތް ގަސް ކަމަށް ލަފާގެ ގޮތަކުން އެއީ މީސްތަކުންނަށް إمتحان އެކެވެ. (އެއީ زَقُّوم ގަހެކެވެ. ދިނީ مفسّر ނަ ފާހަގަކުރެއެވެ.) އަދި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުން އެބަހީ: مشرك ނަ (އެކަލޭގެފާނު ބިރުދައްކަވަތްވެ. ފަހެ ބޮޑުވެގެން ގަދަ ފުރިހަމަ حقّ އާ ދުރަށްދިއުމުގެ ކުރިން ބިރުގެންނުވެއެވެ.

(٦١) އަދި آدم عليه السّلام އަށް سجدة ކުރުމަށް މީސްތަކުންނަށް ބަލާތުރެއްގެ ملائكة ބޭކަލުންނަށް أمر ކުރެއްވީމެވެ. ދެން އެ إبليس ނޫން އެހެންމީހުން ބޭކަލުން سجدة ކުރީއެވެ. އަދި އެ إبليس (الله އަށް) ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނު ހެއްދެވިކަމުގެ މަތިން مخلوق އަކަށް ކާއިމުގެން سجدة ކުރަންވީމުއެވެ؟ (އެބަހީ: سجدة ނުކުރާނަމެވެ.)

(٦٢) އަދި އެ إبليس ދަންނަވައެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ މިއަށާ މަތީކަން ދޭއްވި مخلوق އާއިމެދު ބަލާށެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ މިއަށާ قيامة ދުވަހާހަމަށް ފަސްކުރެއްވިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ކުޑައިޓަކުރީ ދަންނަވައެވެ. މަދުބައެއް މެނުވީ އޭނާގެ ދަރިކޮޅުގެ މަގުފުރެއްދި ވާވަރަށް.

(٦٣) الله وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަލޭ ދުރުވެވޭ! (ކަލޭ މިތަނުހުރި قيامة އާއި ހަމައަށް ފަސްކުރެއްވާފައެވެ.) ފަހެ އެމީހުންކުރެ ކަލޭއާ تبع ވީ އެންމެންގެ ޖަޒާއަކީ ނަރަކައެވެ. އެއީ ކަލޭމެނަށް ބަރާބަރު ފުރިހަމަ ޖަޒާއެއްގެގޮތުންނެވެ.

وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ فِي ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ فِي ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِي ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾

މުފްރަދާތު

وَٱسْتَفْزِزْ = އަދި ކަލާ ތަންކުޅުވާ ޗާޅުކޮށް ބަލާށެވެ! ✻ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ مِنْهُم = އެމީހުންގެތެރެއިން ކަލެއަށް ކުޅަދާނަވީހާބަޔަކު. ✻ بِصَوْتِكَ = ކަލާގެއަޑުން / ކަލާގެއަޑުގެ ސަބަބުން. ✻ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم = އަދި އެމީހުންނަށް ކަލާ ގޮވާއިރުވާށެވެ! ✻ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ = ކަލާގެ އަސްވެރިންނާއި (އަސްވާރުންވެރިންނާއި) ފައިމަގުގައި ހިނގާމީހުންނާއި. ✻ وَشَارِكْهُمْ = އަދި ކަލާ އެމީހުން ބައިވެރިކުރާށެވެ! ✻ فِي ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ = މުދަލާއި ދަރިންގައިވެސް. ✻ وَعِدْهُمْ = އަދި ކަލާ އެމީހުންނަށް وعد ވެސް ކޮށްދޭށެވެ! (އެބަހީ: قيامة ނުވާނެކަމުގައި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަ ނުވާނެކަމުގެ..... وعد ކުރާށެވެ.) ✻ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ = އަދި شيطان އެމީހުންނަށް ކުރާ وعد ނުވެއެވެ. ✻ إِلَّا غُرُورًا ﴿٦٤﴾ = ހަޅަސޮޅު އޮޅުވާލުމެއްކަމުގައިމެނުވީ. ✻ إِنَّ عِبَادِى = ހަމަކަށަވަރުން ޒިކުރުކުރާ އަޅުތަކުންގެ (ޚާއްޞަވެރިން) އަށް. ✻ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ = އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެ އެއްވެސް ބާރެއް حجة އެއްނުވެއެވެ. ✻ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبُّ ކަލޭގެފާނު ބަރޯސާވެރިކުރައްވާ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް ސިފަކުރައްވާ قائم ކުރައްވާ ކަމުގައި ކުއްލިއަކަށް ފުދެއެވެ. ✻ رَّبُّكُم = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންގެ رب އެވެ. ✻ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ = ކަލޭމެންނަށް ނައުފަރުތައް ދުއްވައިދެއްވާ. ✻ فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ✻ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ = އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުން ކަލޭމެން ހޯދުމަށް / ދިރިއުޅުމަށް. ✻ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ވާދެވޮޑިގެންވެއެވެ. ✻ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾ = رحمة ލެއްވުން ވަޑައިގެންވާ ޓަކައި. ✻ وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ = އަދި ކަލޭމެނަށް ހުރަހެއް ޖެހިއްޖެއްޔާ. (ކަނޑުގައި غَرَقُ ވުންފަދަ) ✻ فِي ٱلْبَحْرِ = ކަނޑުގައި. ✻ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ = ކަލޭމެން ގޮވާ دعاء ކުރާ ފަރާތްތައް ގެއްލިގެންދެއެވެ. (ފިލައިގެންދެއެވެ.) ✻ إِلَّآ إِيَّاهُ = އެކަލާނގެ މެނުވީ. (الله މެނުވީ) ✻ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ

= ދެންވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްގަމަކަށް ޖައްސަވައި ސަލާމަތުކުރައްވައިފިއްޔާ. ❁ أَعْرَضْتُمْ =

ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީއެވެ. (شريك ކުރުން ދޫކުރުމެވެ.) ❁ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާވިއެވެ.

❁ كَفُورًا (٦٧) = (اللّٰه ގެ نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކު ކަމުގައި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި ކަލޭ އަޑުގެއްލުވައިގެން އެމީހުންކުރެ ކަލޭއަށް ކުޅަދާނަވީ ބަޔަކު ޖާހިލުކުރުވައި ތަންކުރުވައި ހަލާކުކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ކަލޭގެ އަސްވާރުންނާއި ފައިމަގުގެ ލަޝްކަރަށް ގޮވާލާށެވެ! އަދި ކަލޭ އެމީހުންނަށް މުދަލާއި ދަރިންނުގައި ބައިވެރިކުރާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް وعد ތަކެއް ކުރާށެވެ! (قيامة ނާންނާނެކަމާއި ސުވަރުގެއާއި ނަރަކަނުވާކަމަށް އެމީހުންނަށް وعد ކުރާށެވެ. ދުނިޔޭގައި ނުގޭ މަޖާލުގެ ނަފުސް ބޮޑާށެވެ.) އަދި شيطان އާގެ وعد ހަމަ ގޮތްލުވުމެއްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

- ދަންނައެވެ. شيطان އާގެ އަޑުގެ މާނައަކީ أبُوجَعْفَر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވާ އެއީ ގަވާތާއި ކުޅިވަރުކަމަށެވެ. އަދި مُجَاهِد ވިދާ ބަޔާންކުރެއްވީގެއެވެ. އަދި إبن عبّاس رضى اللّٰه عنهما ވިދާޅުވިކަމަށް ލިޔުއްވާފައިވާ އެއީ اللّٰه އަށް އުޅުމުކަމަށް ގޮވާ ކޮންމެ މީހެއްގެ އަޑެވެ. واللّٰه أعلم.

- އަދި މުދަލުގައި ބައިވެރިކުރުވުމަކީ شريعة ގައި حَرَام ކުރައްވާފައިވާގޮތްގޮތުން މުދާ ހޯދުމެވެ. ދަރިންގެ ގޮތުން ނުލަބާނަވެފައިވާ ގޮތްގޮތުން ދަރިން ނެގުމާއި ޒިނޭގެ ދަރިން ވުމެވެ.

- ދަރިންގެ ބައިވެރިކުރުވުމަކީ ޖިންނާތުންގެ ދަރިން ހެދުމާ ބޮޑުގެ އަޑުގެ ނަމުން ދަރިންނަށް ނަންކިޔުމާއި މިފަދަ ގޮތްގޮތެވެ. واللّٰه أعلم .

(٦٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢިބާދަތްތެރިއަޅުން ދަންނައެވެ! އެމީހުންގެމައްޗަށް އެއްވެސް ބާރެއް އަދި دليل އެއް حجّة އެއް ކަލޭއަށް ނުވެއެވެ. (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ރައްކާތެރިކުރައްވާ އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކަންތައް ސިފައިކުރައްވާ قائم ކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި اللّٰه ފުދިވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٦) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެންނަށްޓަކައި ކަނޑުގައި ނައުފަރުބު ދުއްވަވާ ހަމަ ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. اللّٰه އެވެ. އެއީ އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން (ވިޔަފާރިއާއި ދެންވެސް އެހެން ބޭނުމްގައި) ކަލޭމެން އެދިގަތުމަށްޓަކައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ނުހަނު އޯގާތެރިވެވޮޑިގެން رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٦٧) އަދި ކަނޑުގައި ކަލޭމެންނަށް ދަތިއުނދަގޫ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (غَرَقُ ވުންފަދަ ކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) اللّٰه ފިޔަވައި އެފަރާތްތަކަށް ކަލޭމެން ގޮވާ އަޅުކަންކޮށްއުޅުނު ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ގެއްލިދެއެވެ. (އެއީން ފަރާތްތަކުގެ އެހީއަކު މަދަދެއްނުލިބެއެވެ.) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއްގަމަކަށް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ކަލޭމެން އަނބުރާދެއެވެ. شريك ނުކޮށް ނުހިފެއެވެ. (اللّٰه ގެ ޢިބާދަތުން ނުކުމެ އަނބުރާދެއެވެ.) އަދި އިންސާނާވި (اللّٰه ގެ نعمة އަށް) ކާފަރުވުން ބޮޑު މީހަކު ކަމުގައެވެ.

أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾

މުފްރަދާ

أَفَأَمِنتُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިރުވެރި އަމާންވެގެންހުރީތޯ؟ ۞ أَن يَخْسِفَ بِكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނާއިގެން ގޮތްބަލައިގެއްލުވާލުމުގެ (ގޮތްބަލައި ނުގެންނަވާނެކަމަށް.) ۞ جَانِبَ ٱلْبَرِّ = އެއްގަމުގެ އެއްފަރާތް / ބިމުގެ އެއްފަރާތް. ۞ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވާވުމުގެ. ۞ حَاصِبًا = ހިލަ. (ހިލަވާރޭ ވެހުމާއި ތޫފާނު) ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ނުފެނޭނެއެވެ.(ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ = (އެކަލާނގެ عذاب) ދިފާޢުކުރާނޭ އެކަކުވެސް.۞ أَمْ أَمِنتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އަމާންވީހުރީތޯ؟.۞ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެތަނަށް އަނބުރާ (ކަނޑަށް إعاد ނުކުރައްވާނެކަމަށް) ۞ تَارَةً أُخْرَىٰ = އަނެއްކާވެސް. ۞ فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ފޮނުއްވައި. ۞ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ = އެއްޗެހި ހަލާކުކުރާ ގަދަވައެއް. ۞ فَيُغْرِقَكُم = ދެން ކަލޭމެން غَرَق ވެ. ۞ بِمَا كَفَرْتُمْ = ކަލޭމެން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުން. ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ = ދެން ކަލޭމެންނަށް ނުލިބޭނެއެވެ. ۞ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ = އެކަމުގެ މައްޗަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި تبع ކުރާނެ އެކަކުވެސް.(ދިފާޢުކުރާނެ އެކަކުވެސް) ۞ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޝަރަފުވެރިކުރެއްވީމެވެ.۞ بَنِىٓ ءَادَمَ = އާދަމުގެދަރިން. ۞ وَحَمَلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އުފުއްލަވައިދިނީމެވެ.۞ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ = އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި.۞ وَرَزَقْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ރިޒުގުދެއްވީމެވެ.۞ مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ = حلال ރަނގަޅުތަކެތިން.۞ وَفَضَّلْنَٰهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރެއްވީމެވެ.۞ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ خلق ކުރެއްވި ގިނަބައެއްގެމައްޗަށް. ۞ تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ = ކަނޑައެޅިގެން ވާ މާތްކުރެއްވުމަކުން.۞ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ بِإِمَٰمِهِمْ ۖ = އަދި ގޮވާލައްވާ ދުވަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ބައެއްވެސް (އެބައިމީހުންގެ إمام ގެންގުޅުން. (އެއީ އެބައިމީހުން ދުނިޔޭގައި تبع ވެ إقتداء ވެގެންހުރި إمام ކަމުގައި ބޭނުންކުރި. / ނުވަތަ އެބައިމީހުންގެ ޢަމަލުތަކުގައި ޖެހުނު ބޭނުން.) ۞ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ = ފަހެ އެމީހަކަށް ދެވިއްޖެ ފޮތް ۞ بِيَمِينِهِۦ = އޭނާގެ ކަނާތުން / ކަނާތް އަތުގައިކަމަށް.۞ فَأُو۟لَٰٓئِكَ = ފަހެ އެބައިމީހުން. ۞ يَقْرَءُونَ

كِتَابَهُمْ = އެމީހުންގެ ފޮތްކިޔާނެއެވެ. ۞ وَلَا يُظْلَمُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުވެވޭނެއެވެ. ۞

فَتِيلًا (٧١) = فَتِيْلًا އަކީ މިންވަރަކަށްވެސް. (ފަތީލާއަކީ ކަދުރުއޮށްޓާވިލާ ބޭރުގެ ފުށުގޮތާ މެދުގައިވާ ހުރިފަތެއްފަދަ ކަދުރުގެ ފަރުވަރަކެވެ.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٨) އަޅުފަހަ ކަލޭމެންނާއިގެން ބިމުގެ އެއްފަރާތް އެކަލާނގެ ގަންނަވައިގަތުމާމެދު ކަލޭމެން ބިރުވެރި އަމާންވެގެންތޯއެވެ؟ ގަންބަވައި ނުގަންނަވާނެކަމަށް ހިތްހަމަޖެހިގެންތިބީހެއްތޯއެވެ؟ ނުވަތަ އުޑުން ހިލަތަކެއް އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފޮނުއްވުމާ މެދު ކަލޭމެން އަމާންވެގެންވޭހެއްތޯއެވެ؟ ދެން އެކަލާނގެ عذاب ނާ ކަލޭމެން دفاع ކުރާނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެންނަކަށް ނުފެންނާނެއެވެ.

- ދަންނަށެވެ. ދުނިޔޭގެ އެތެންމެބޮޑަށް ރިއްޗާ އެކިބާވަތްގެ ދުސޫބާތަކޭ މިއާއަތް މިއިޝާރާތްކުރާ ކަންކަމުގެތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ. ދުނިޔެ ހިނގަމުންދަނީ އެތިކަ ސުންނަތާ އާއި އެއް ދުނިޔާތަކުގައި ކިސަޔީއެކި ނިވައިގޮވަރަނި ސަރުކާރީއަކަށި ކުރިކުރިގެންނާ އެކިތަންތަން ބަންހުރިގެން ހަލާކުވެގެންދާ ތަންތަން ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! اللّٰه ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަކުވެރިކަމުގެ ކިތައްކިތައް علامة އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ކަންމަތިވަމުދާ އެބަ ހިނގައިދާނެއެވެ؟ މީސްތަކުން މިވެސް އޭގެތަކުގެ ކަންކަމުން މުޅިން غافل ވެގެންނެވެ.

(وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾) سورة يوسف: ١٠٥

(٦٩) (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ނުވަތަ ކަލޭމެން ކިއަކިއީ އަލުންވެސް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެ ކަނޑަށް އަނބުރާފަހު إعاد ނުކުރައްވާނޭކަމަށް (إعاد ކުރައްވާފާނެތީ) އަމާންވެގެންހެއްތޯއެވެ؟ ދެން އޭރުން (އެބަހީ: އަލުން ކަނޑަށް ކަލޭމެން إعاد ކުރައްވައިފިއްޔާ) އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް (ސާފުނުވާއެއް ހަލާކުކުރާވައިގެ) ގަދަވައެއް ފޮނުއްވައި ދެން ކަލޭމެން ކާފަރުވުމުގެ ސަބަބުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ކަނޑަށް غرق ކުރައްވައިފާނެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންނާމެދު މިމަންރަސްކަލާނގެ ކަންތައްކުރައްވާގޮތާމެދު އެއްޗެއް ބުނެ އެކަލާމުދު މިމަންރަސްކަލާނގެއާ تبع ކުރާނެ އެކަކުވެސް ކަލޭމެން ނުދެކޭނެއެވެ.

(٧٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އާދަމުގެދަރިން (بنى آدم) މިމަންރަސްކަލާނގެ މާތްކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި އެއްގަމާއި ކަނޑުގައި މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އުފުއްލަވައިފީމެވެ. އަދި ރަނގަޅު حلال ރިޒުޤު އެމީހުންނަށް މިމަންރަސްކަލާނގެ ދެއްވީމެވެ. އަދި މިމަންރަސްކަލާނގެ خلق ތަކުރެއްވި ގިނަބައެއްގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މާތްކުރުއްވުމަކުން މިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން މާތްކުރައްވައިފީމެވެ.

(٧١) ކޮންމެބައެއްކަށްވެސް އެބައެއްގެ إمام ގެނައުމުން ގޮވާލައްވާ ދުވަސް ހަނދާންކުރާށެވެ! (އެ إمام އަކީ އެބައަކު ދުނިޔޭގައި تبع ވެ إقتداء ވެގެންއުޅުނު މީހާކަމުގައި ބެލެވެއެވެ. / ނުވަތަ އެބައަކަށް ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްކަމުގައި ބެލެވެއެވެ. والله أعلم) ދެންފަހު (އެދުވަހުން) އެމީހެއްގެ عمل ގެފޮތް އެމީހެއްގެ ކަނާތުން ދެވިއްޖެމީހާ ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޮތްކިޔާނެއެވެ. فَتِيْلًا އަކީ މިންވަރަކުވެސް އެމީހުންނަށް އަނިޔާނުވެވޭނެއެވެ. (فَتِيْلًا އަކީ ކަދުރު ށޮގައިވާ އޮށުގެ ފުށުން ބޮޑުގައިވާ ކަދުރުގެ ހިމަ ފަރުވަރެވެ.)

وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ فَهُوَ فِي ٱلْأَخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ ۖ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾

ލުޣަތު

وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِۦٓ أَعْمَىٰ = އަދި މިދުނިޔޭގައި (الله ގެ قدرة ތެދިކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ نعمة ތަކާ ދެކޮޅު) ކަނުވެ غافل ވެގެންވާމީހާ ❁ فَهُوَ فِي ٱلْأَخِرَةِ أَعْمَىٰ = ފަހެ އޭނާ آخرة ގައިވެސްވާނީ ކަނުވެ އަނދިރިވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައެވެ.❁ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ = އަދި މަގުފުރެދުން މާބޮޑުވެގެންވެއެވެ. ❁ وَإِن كَادُوا۟ = އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން ގާތްވެގެންވިއެވެ. ❁ لَيَفْتِنُونَكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު فِتْنَة ވެރިކުރުމަށް.❁ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحى ދިނުމަށް.❁ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސްކަލަންފުޅުގެމައްޗަށް ކަލޭގެފާނު ދޮގުހަދައިދެއްވުމަށް.❁ غَيْرَهُۥ = އެހެންއެއްޗެއް. (ބާވައިލައްވާފައިވާ ވަޙީނޫން އެހެންއެއްޗެއް) ❁ وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ = އަދި އޭރުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ހިތާރުވެއެވެ. ހަމަތާރުވެއެވެ. ❁ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ = ދޮސްތަކުކަމުގައި.❁ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ސާބިތުކޮށް ނުދެއްވީނަމަ.❁ لَقَدْ كِدتَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ގާތްވެވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.❁ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ލެނބިލައިގެންވުމުން. ❁ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ = ކުޑަމިންވަރަކަށް.❁ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ = އޭރުން ފާޑުކިޔުއްވާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ރަހަބައްލަވާނެއެވެ.❁ ضِعْفَ ٱلْحَيَوٰةِ = ދުނިޔޭގެ حياة ގައި عذاب ގެ ދެގުނަ (مشرك ންގެ عذاب ގެ ދެގުނަ) ❁ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ = އަދި آخرة ގެ ދެގުނަ عذب އާއި. ❁ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ = ދެން އަދި ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.❁ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ = ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދެކޮޅަށް نصر ދޭނޭ ހަމައެކަކުވެސް. (އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދިކޮޅަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދޭނޭ މީހަކު.) ❁ وَإِن كَادُوا۟ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ގާތްވެގެންވިއެވެ. ❁ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ = (مكّة ގެ) ބިމުން ކަލޭގެފާނު ބުރުގަންނަވާ ސިއްސުވައިލުމަށް ❁ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا = އެމީހުން ކަލޭގެފާނު އެބިމުން ނެރުމަށްޓަކައި.❁ وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ = އަދި އެހެންވިނަމަ އެމީހުން ވަރަށް ނުތިބޭނެއެވެ. ❁ خِلَٰفَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން.❁ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ = ކުޑަދުވަހު ހިނދުކޮޅަކަށް ފިޔަވައި.❁ سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި ބަޔަކުގެ އުސޫލެވެ. ކަންތައް ކުރެއްވުމުގެ ގޮތެވެ.❁ قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ރަސޫލުން رسول ންނެވެ.❁ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާދަޔަށް (އެ أصول އަށް) ކަލޭގެފާނު ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.❁ تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ = އެއްވެސް ބަދަލުވުމެއް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٢) އަދި މިދުނިޔޭގައި އުޅުނުއިރު (الله ގެ قدرة ތެރިކަމާއި އެއްކަލައުވަންތަކަމާއި އެކަލާނގެ ދެއްވާފައިވާ نعمة ތަކާމެދު ނުވިސްނާ އެކަށޭނަކަމާމެދު) ހިތް غافل ވެ ކަނުލައިގެންވާމީހާ ފަހު آخرة ގައިވެސް ވާނީ ކަނުލޮ އަނދިރިވެގެންވާމީހަކު ކަމުގައެވެ. އަދި މަގުފުރެދުން މާބޮޑުވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައެވެ.

(٧٣) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން يعنى: އެ مشرك ންގެމީހުން މިޤުރްއާނުގެ ކަލާމްތަކާ ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް وحى ގައި ކަލާނގެ ފިތުރުކުރުން فِتنَة ވެރިކުރުމުން ހަމަކައިރިވެދިޔަކަމެވެ. އެއީ މިޤުރްއާނުގެ ބަދަލުގައި ކަލާނގެ ދިމާލަށް ބޮޑުވަހިކަމެއް ނަގާ ކަލާނގެ ކަލާމްގައި އެކަން މެދުކުރުމަށްފަހު ތިބާގެ މަސައްކަތުގެ ކަލާނގެ ބޮޑުދިނުމަށް އޮތިއުތިޔުގަޔާނުވާނެއެވެ. އަދި އޭރުން އެމީހުން ހިތްވަރިވާ (އެބަހީ: ތިބާ ކަލާނގެ ހިތްވަރިވާ) ހަމަހަމަކުރުމަށް ތިބާއާ އެކަން އެދުމުގައި ކަލާނގެ ތިބާ ހަދާނެއެވެ.

(٧٤) އަދި މިޤުރްއާނުގެ ކަލާނގެ ސާބިތުކޮށްދެއްވި ރައްކާތެރި ނުކުރެއްވިނަމަ ހަމަހަމަކުރުމަށް ކަލާނގެ އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ކުޑަކުޑަކޮށް ވެސް ދިމާވެގަތުމަށް ހަމަކައިރިވެދިޔެއެވެ.

(٧٥) އެހެންވެއްޖެނަމަ - އެބަހީ: އެމީހުން ބޭނުންވާގޮތަށް ފަހަރެއްގައި ތިބާ ހަމަހަމަކުރިނަމަ - ހަމަހަމަކުރުމުން ދުނިޔޭގެ حياة ގެ عذاب އާއި އަދި މަރުގެ عذاب ދެގުނަ. (އެބަހީ: ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ عذاب ދެގުނަ) ޖަހައްކަތްތެރި މިޤުރްއާނުގެ ކަލާނގެ ތިބާއަށް ދެއްވާނެއެވެ. (ދަންނަވާށެވެ! އެއީ مشرك ންނަށް ދެއްވާ عذاب ގެ ޖަހައްކަތްކުރުމެވެ. = زيدة التّفسير =)

ދެން އަދި މިޤުރްއާނުގެ ކަލާނގެ ދިނުމަކަށް ކަލާނގެ ހަމަ ތަކާ نصر ދޭނޭ ހަމައެކަނިވެސް ކަލާނގެ ފެނިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.

(٧٦) އަދި އެމީހުން يعنى: مشرك ން - ކަލާނގެ ހުރެގެން ބިމުން - مكّة ގެ ބިމުން - ނެރުމަށްޓަކައި ކަލާނގެ ބިރުގަންނާ ސިޔާސަތުކުރުމާއެވެ. ފަހު އެހެންވިނަމަ (އެބަހީ: އެމީހުން ކަލާނގެ އަތުންނެ ނެރުނިނަމަ) ކަލާނގެ ނެރެފުމަށްފަހު ދެން އެމީހުން އެތަނުގައި ދާދިކުޑަ ދުވަސްކޮޅަކު ނުތިބޭނެވެ. (އެމީހުންގެ މައްޗަށް عذاب އައިސް ދެމިތިބުމަށް އެމީހުން ހަލާކުކުރުމަށްފަހެވެ.)

- ދަންނަވައެވެ. މިއާދޭގައި އަދި އެހެން ގޮތަކަށް މާނަކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެމީހުންގެ އުނދަގޫތަކުން ސަލާމަތްވުމަށް الله ގެ أمر ލިބުމުން އެކަލާނގެ مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވުން އެއީ އެމީހުން އެތަނުން ނެރުނިކަމުގައި މާނަކުރެއްވި ބަޔަކު ވެއެވެ. ދެން އެކަލާނގެ ނިކުމެވަޑައިގަތުމަށްފަހު ކުޑަދުވަސްކޮޅަކަށް ފަހު މަދުވެ އެމީހުން ނުތިބޭއެވެ. އޭގެތެރެއިން ނަގާލެވި އުޅުނު جبّار ބޮޑެތިމީހުން بَدْرُ ހަނގުރާމައިގައި މަރުވެދިޔައެވެ. واللّه أعلم .

(٧٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެއީ ކަލާނގެ ފޮނުއްވި ރަސޫލުން މިޤުރްއާނުގެ ތަރުތީބު رسول ބޭކަލުންނާ މެދު ކަންތައްތަކުގެ ތިރާމަތެވެ. އެއީ މިޤުރްއާނުގެ سُنَّة އެވެ. ގޮތެވެ. އަދި އެތޮރަށް އެއްޗެއް ބަދަލެއް ނުވާނޭ ކަލާނގެ ދެކޮ ފަދައިގެން ނުވާނެއެވެ.

- އެބަހީ: ކުރީގެ أمّة ތަކަށްވެސް އެ أمّة ތަކަށް رسول ން ތަރުތީބުވެގެން އެމީހުން އެބޭކަލަކަށް ނުރުހުމުން އެބޭކަލަކަށް މަގަށި ނުވަތަ ބާރުން ނުރައްކާ ނެރުނިކަމަ ދެން ފަހުން ވެ އެ أمّة އެއް މިޤުރްއާނުގެ ހަލާކުކޮށްލެއްވިއެވެ. އެއީ މިޤުރްއާނުގެ سنّة އެވެ. އެއަކަށް ބަދަލެއް ނާންނާނެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم مكّة އިން مدينة އަށް هجرة ކުރެއްވީ الله އަންގަވައިގެންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެ ނެރުނުކަމަކީ مكّة ގެ مشرك ން قصد ކުރިހެން އެމީހުންނަށް އެކަށޭނުވެއެވެ. އެކަލާނގެ مدينة އަށް ވަޑައިގެންނެވީމާ އެ مشرك ންގެ عمل އެއް ނުކުތެވެ. އެއީ الله ގެ أمر ލިބިގެންވެ.

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ ۚ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾

މުފުރަދާތު

أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = ކަލޭގަނޑު ނަމާދު قائم ކުރާށެވެ! (ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ!) ۞ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ = އިރު (މެދުން) ފަނޑުވުމުން. (މެންދުރު ނަމާދާއި عصر ނަމާދުގެ އިޝާރާތް) ۞ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިވެއްޖެހިނދަށްވަންދެން. (مغرب ނަމާދާއި عشاء ނަމާދު ގެ އިޝާރާތް) ۞ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ = އަދި ފަތިސްގެ ކިޔެވުން. (ފަތިސްނަމާދުގެ އިޝާރާތް) ۞ إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ = ހަމަކަށަވަރުން ފަތިސްނަމާދު. ۞ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ = ހާޒިރުވެވޭނެތާ (ނުވަތަ حاضر ވެވޭނެތާ) ނަމާދެއްކަމުގައިވެއެވެ. ۞ وَمِنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑު. ۞ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ = ފަހެ ކަލޭގަނޑު އެ قرآن ން تَهَجُّدُ ކުރައްވާށެވެ! (އެބަހީ: ރޭގަނޑު ތަހައްޖުދު ނަމާދުކުރައްވާށެވެ!) ۞ نَافِلَةً لَّكَ = އެއީ ކަލޭގަނޑަށް خاصّ ވެގެންވާ އިތުރުކަމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. ۞ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ = އެއީ ކަލޭގަނޑުގެ ربّ ކަލޭގަނޑު ފޮނުއްވުމަކީ ކަށަވަރުކަމެކެވެ. ۞ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ = حَمْد ލިބޭނެތާ مقام އަކަށް. ۞ وَقُل رَّبِّ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގަނޑު ދަންނަވާށެވެ! އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ۞ أَدْخِلْنِى = ވައްދަވާ ދެއްވާނދޭވެ! ۞ مُدْخَلَ صِدْقٍ = ވަންނަތަން ތެދުވެރިކަމާއެކު. (އެބަހީ: المدينة المنوّرة އަށް) ۞ وَأَخْرِجْنِى = އަދި ވައްދަވާ ނެރުއްވާނދޭވެ. ۞ مُخْرَجَ صِدْقٍ = ނުކުތުން ތެދުވެރިކަމާއެކު. (އެބަހީ: مكّة المكرمة އިން) ۞ وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވަމާއަށް ލައްވާނދޭވެ! ۞ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ = نصر ދިނުމުގެ حجّة އެއް / ނުވަތަ دليل އެއް. ۞ وَقُلْ = އަދި ކަލޭގަނޑު ދަންނަވާށެވެ! ۞ جَآءَ ٱلْحَقُّ = حقّ އައިއްޖެއެވެ. ۞ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ = އަދި باطل ހަލާކުވެ ނެތިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ۞ إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ = ހަމަކަށަވަރުން باطل. ۞ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ = باطل ވާ ނެތިދާތަކެއް އޮތްތަކެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ۞ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ = އަދި މިވަނީ އިބަރަސްކަލާނގެ قرآن ން ބާވައިލައްވަމެވެ. ۞ مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ = رحمة އާއި އަދި ބަލިފަރުގެ شفاء (ބަލި ފަސޭހަކުރަނިވި ތަކެއް) ۞ لِّلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް. (އެހެންވީމުން ނުނަސަތެއް ނުވެވެ.) ۞ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އިތުރުނުކުރައެވެ. ۞ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމެވެ. ۞ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ = އަދި އިންސާނާއަށް މިވަރަށްސަލާގަނޑި نعمة ދެއްވައިފިނަމަ. ۞ أَعْرَضَ = އެނބުރި ފުރަގަސްދެއެވެ. (މިވަރަށްސަލާގަނޑި ذكر ން އެނބުރިދެއެވެ.) ۞ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ = (މިވަރަށްސަލާގަނޑީގެ ދުރުވެ)

އޭނާ އެއްކޮށް ފަހަތަށް ޖެހިދެއެވެ. ❁ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ = އަދި އޭނާއަށް ނުބައިޖެހިއްޖެއްޔާ. (އުނދަގުލާއި مصيبة ޖެހިއްޖެއްޔާ) ❁ كَانَ يَـُٔوسًا ﴿٨٣﴾ = އޭނާ މާޔޫސް أمّيد ކަނޑައިލާ މާޔޫސްވެގެންވާމީހަކުކަމުގައިވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٧٨) އިރުމެދުން ފަހަތަށްލެނބުމުން ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިއަށް ކަލޭގެފާނު ނަމާދު قائم ކުރައްވާށެވެ! އަދި ފަތިސްނަމާދުވެސް قائم ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ފަތިސްނަމާދަކީ ޝާހިދުވެވޭނެ ނަމާދަކަ حاضر ވެވޭނެ ނަމާދެއްކަމުގައިވެއެވެ. (އެބަހީ: އިންސާނުންނާއިއެކު ދުވާލު ރޭގެ ملائكة ތަކުންނާއި ރޭގަނޑު ދިއްބާވާ ملائكة ތަކުންނާއި ފަތިސްނަމާދަށް حاضر ވެވޭގޮތުންނެވެ. އިތުރުކޮށިން ވިތުރުވާތޮގައި މިއާއަޅުން فَرْضُ ކޮށްނަމާދަށް އިތުރަށްވެގެންވެއެވެ.)

(٧٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ރޭގަނޑު ދަންވަރު (އަވާހަށްލުގެއްޖުތުވަނދަރު ތަހުޖުދުވަޑައިގެން) ނަމާދުކުރުއްވާށެވެ! އެއީ ކަލޭގެފާނަށް ޚާصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭގެފާނު حمد ލިބިވޭންވާ مقام އަކަށް (قيامة ދުވަހުން) ފޮނުއްވުމަށްޓަކައެވެ.

(٨٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (ދަންނަވާށެވެ!) އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަދާ ތެދުވެރި ވަނަކަށް ވަރްދަވާނދޭށެވެ! އަދި ތެދުވެރިތާކުން މިއާދާ ނުކުއްވާނދޭށެވެ! (މިބަސްފުޅުގެ تفسير އެއްކަމުގައި علم ވެރިންގެ ވަނަދިނަ ބުނެވުން ވިދާޅުވަނީ ވަދެވަޑައިގަތުމަށް ތެދުވެރިވަނދަށް المدينة المنوّرة އެވެ. އަދި ނުކުއްވާ ތެދުވެރިވަނދަށް مكّة المكرمة އެވެ.) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާއަށް نصر ދެއްވި حجّة އެއް އަދި ގަދަ دليل އެއް ދެއްވާނދޭށެވެ! އެއީ مدينة ގައި إسلامى دولة އެއް قائم ކޮށްދެއްވުމަށް އެދިވަޑައިގަތުންތެރިކަމުގައި ބޭނުންވެއެވެ.

(٨١) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! حقّ އަތުވެއްޖެއެވެ. باطل ހަލާކުވެ ނެތިފައިނުވަތެވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން باطل އެއީ ނެތިފައިވާ އެއްޗެކެވެ.

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތުގައި އެވާ حقّ އާއި باطل އާއިމެދު ބަސްބަހުރުތެވެ. ބައެއްބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ ގެ މުރާދަކީ ޤުރުއާން قرآن އެވެ. باطل އަކީ شيطان އާއެވެ. އަނެއްބައި ބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ އަކީ مشرك ންނާ جهاد ކުރުމެވެ. باطل އަކީ شرك އެވެ. އަދި އަނެއްބައިބޭކަލުން ވިދާޅުވަނީ حقّ އަކީ އެކަލާނގެ الله ގެ ދީނުގެ ދަށުވެ ގެންގުޅުމަށް ހިތާހުގާވުން ހިފެހެއްޓިލުނަށްވާ ކަލަން ކަމެކެވެ. އަދި باطل އަކީ އޭގެ ދިޔުޖުގެވެ. = والله أعلم =

(٨٢) އަދި މި ޤުރުއާނީ قرآن ގައި مؤمن ންނަށް ޝިފާއާއި ބަލިބަލިގެ شفاء (ފަރުވާ) އާއި އަދި رحمة ވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް ޤުރުއާނީ قرآن ން ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމުގެ އިތުރު ނުވެއެވެ.

(٨٣) އަދި އިންސާނާއަށް ޖެހިލައިވާ އުނދަގުލާއި مصيبة ފިއްލަވައި ދިމާސްކުރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة ދެއްވާ ތަނަވަސްކަންދެއްވައިފިއްޔާ މިމާސްކުރަސްކަލާނގެއަށް ذِكر ކޮށް شكر ކުރުމުން އޭނާ އަނބުރި ފުރަގަސްދީ އެވެ. އަތްކަނށް ނުކުރެވެ. އަދި އޭނާއަށް ނުބައިކާއި އުނދަގޫ ޖެހިއްޖެއްޔާ އޭނާއަކީ މާޔޫސް ނާއުއްމީދުވެ މާޔޫސްވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައި ވެދެއެވެ.

قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

قُلْ =(އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.! كُلٌّ يَعْمَلُ = ކޮންމެ މީހަކުވެސް عمل ކުރެއެވެ. ۞ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ = އޭނާގެ ގޮތުގައި / އޭނާގެ މަގުގައި / ނުވަތަ އޭނާގެ دين މަތީ. ۞ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ = ފަހެ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ = މަގުގެ ގޮތުން އެންމެ ތެދުމަގުގައިވަނީ ކާކުކަން.۞ وَيَسْـَٔلُونَكَ = އަދި އެމީހުން ކަލޭގެފާނާއި ސުވާލުކުރާނެތެވެ. (ސުވާލުކުރެއެވެ.) ۞ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ = ރޫޙާއި މެދު. ۞ قُلِ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى = ރޫޙަކީ މިޒަތްކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާކަމެކެވެ. (އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވާ خاصّ ވެގެންވާ ކަމެކެވެ.) ۞ وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ = އަދި علم ގެތެރެއިން ކަލޭމެންނަށް ދެވިގެން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ = ކުޑަކޮށް މެނުވީ. ۞ وَلَئِن شِئْنَا = އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން މިޒަތްބޮޑުކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ.۞ لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ = މިޒަތްބޮޑުކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي ހަމަކަށަވަރުން މިޒަތްބޮޑުކަލާނގެ ގެންދަވައިފީމެވެ. ۞ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ = ދެން އެކަމުގައި ކަލޭގެފާނަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެތެވެ.۞ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾ = މިޒަތްބޮޑުކަލާނގެ މައްޗަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ އެކަން ސިފާރިޝްކުރާނެ އެކަކުވެސް (އެއްވެސް دليل އެއް) ۞ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ވާ رحمة އެއްމެނުވީ. ۞ إِنَّ فَضْلَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ދެއްވާ ފަރާތުން. فضل ވަންތަކަން. ۞ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ބޮޑުއެއްޗެކެވެ. ކަމުގައިވިއެވެ. ۞ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ = ކަމަށް އެއްވެގެން އިންސީންނާއި ޖިންނީން އެއްވިޔަސް.۞ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ = އެމީހުން ގެނައުމަށް ...۞ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ހެން قرآن އެއް.۞ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ = އެމީހުން އެހެން قرآن އެއް ނުގެނެސްފާނެތެވެ. (ނުގެނެސްފާނެތެވެ.) ۞ وَلَوْ كَانَ = އަދި ވިޔަސް. ۞ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ = ބައެއް އެއްބަޔަކު ބައެއްމީހުންނަށް އެހީވެދޭމީހުން ... ۞ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިޒަތްބޮޑުކަލާނގެ (ދިޔަތައްކުރެއްވީމެވެ) بيان ކުރެއްވީމެވެ.۞ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ = މި قرآن ގައި. ۞ مِن كُلِّ مَثَلٍ

= ހުރިހާ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުތަށް. ۞ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ = އަދި ގިނަ މީސްތަކުން މަނާވެގެންފިއެވެ.۞ إِلَّا كُفُورًا (٨٩) = ކާފަރުވުން ފިޔަވައި. (حقّ އާ ދެކޮޅުވުން ފިޔަވައި) ۞ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. ۞ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ = އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާން ނުވާހުށީމެވެ.۞ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ = ކަލޭގެފާނު އަހަރުމެންނަށް ބިމުން ފަޅައިދެއްވަންދެން. ۞ يَنۢبُوعًا (٩٠) = ފެންއާރެއް. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކޮންމެ މީހަކުވެސް އޭނާގެ ޠަރީޤާ ނުވަތަ އާދައަކަށް ފެންނަގޮތަކަށް عمل ކުރަމުންދެއެވެ. އަދި އޭގެތެރެއިން އެންމެ ތެދުމަގުގައި ވަނީ ކާކުކަން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٨٥) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) رُوح އާއިމެދު އެބަހީ: ޔަހޫދީންނާއިމެދު އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރެއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! رُوح އަކީ އަހަރެންގެ ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް خاصّ ވެގެންވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިންވާ ކަމެކެވެ. (އެކަން ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގޭނެއެވެ.) އަދި علم ގެތެރެއިން ތިޔަ މަދުމިންވަރެއް ފިޔަ ކަލޭމެންނަށް ދެވިގެންނުވެއެވެ.

(٨٦) އަދި (އޭ رسول الله އެވެ!) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެދިވަޑައިގެންފިނަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي ހުރިހާކަމެއްވެސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެންދަވައިފީމުއެވެ. (قرآن ގެ އަކުރުތަކާއި علم އެއް ގެންދަވައިފީމެވެ.) ދެން އެކަމާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާ ދިމާލަށް ކަލޭގެފާނަށް نصر ދޭނޭ وَكالة ކުރާނޭ وكيل އަކު ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ.

(٨٧) ހަމައެކަނި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެންނެވިއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި وحي އެކަލާގެ ނުގެންދަވައި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްޕުޅުގައި ثابت ކުރައްވާފައި އޮތީ ހަމައެކަލާގެ رحمة އާއި فضل ވަންތަކަމެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާގެ فضل ވަންތަކަން ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

(٨٨) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އިންސީންނާއި ޖިންނުން ޖަމާވެގެން އެފަދަ قرآن އެއް ގެނައުމަށް މަސައްކަތްކޮށްފިޔަސް އެފަދަ قرآن އެއް ނުގެނެވޭނެއެވެ. އަދި އޭގެ އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ވާގިވެރިވެ އެހީތެރިވިޔަސް އެކަމެއް ނުވާނެއެވެ.

(٨٩) އަދި މި قرآن ގައި މީސްތަކުންނަށްޓަކައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކޮންމެ ވައްތަރެއްގެ މިސާލުވެސް مثال ތަކާ بيان ކޮށްދެއްވީމެވެ. ފަހެ މީސްތަކުންގެ ގިނަބައިމީހުން (حقّ އާއި ދެކޮޅުހެދުމަށް) كافر ވުމަށް إختيار ކުރިއެވެ. (އެކަލާގެ حجّة ތަކާއި دليل ތަކާ قبول ކުރުމުން މަނާވެގަތީއެވެ.)

(٩٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި އެ مشرك ން ކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. (މިތަނުގެ) ބިމުން ފެންއާރެއް ފަޅައިދެއްވަންދެން ގެންނަވައިދެއްވާންދެން އަހަރުމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާހުށީމެވެ.

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

ލަފުޒުތަ

أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް ބަގީޗާއެއް ވެއްޖައުމަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ = ކަދުރު ރުކާއި މީބުސްކަރުދާ. ❁ فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ = އަދި ފެންކޯރުތައް ފަޅައިގެން ދިޔުމަށްވާންސަ. ❁ خِلَٰلَهَا = އެގަސްތަކުގެ ދެމެދުން. ❁ تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ = ކަސްދެއްޔެއްގެން ވާ ފެންއަރުވަދުކަން. ❁ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ = ނުވަތަ އުޑު (އުޑުގެ ކަނޑެއް) ވެއްޓި. ❁ كَمَا زَعَمْتَ = ކަލޭގެފާނު ތިޔަހިފުވާލާހުއްޓާ ފަދައިން. ❁ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެމައްޗަށް. ❁ كِسَفًا = އުޑުގެ ކަނޑެއް. ❁ أَوْ تَأْتِيَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު اللّه އާއި ملائكة ބޭކަލުން ގެންނަވައިދެއްވުމަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾ = ހަމަ ފެނިގެން / ނުވަތަ ގޮތްގޮތް قبيلة އަހަރެމެންނަށް ފެނިފެންނާގޮތަށް. ❁ أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނަށް ގެއެއް ވެއްޖައުމަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. ❁ مِّن زُخْرُفٍ = ރަނުގެ. (ޒީނަތްތެރިކުރެވިފައިވާ) ❁ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ = ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު (ހަރުގަނޑެއްގެ / ނުވަތަ ސިޑިއަކުން) އުޑަށް އަރައިވަޑައިގަތުމަށް. ❁ وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު އުޑަށް އަރާވަޑައިގަތުމަށްވީކަމަށް އަހުރެމެން قبول ނުކުރާނެމެވެ. ❁ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا = އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވައިދެއްވަންދެން. كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ = އަހުރެމެން ކިޔަވާނޭ ފޮތެއް. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ❁ سُبْحَانَ رَبِّى = އަހުރެންގެ ربّ ގެ ހުސް طاهر ކަމުގައިވާށެވެ! هَلْ كُنتُ = އަހުރެން އެއީ ވެއްޖައީތޯ؟ ❁ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ = (رسول ކަމާއިގެން) ހުންނެވި ބޭފުޅަކު آدم ގެދަރިއަކު ކަމުގައި މެނުވީ. ❁ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ = އަދި މީސްތަކުން މަނާނުކުރެއެވެ. ❁ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ = އެމީހުން إيمان ވުމުން. ❁ إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ = އެމީހުންގެގާތަށް ތެދުމަގު އައިހިނދުން. ❁ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ = އެމީހުން ބުނުމުން މެނުވީ. ❁ أَبَعَثَ ٱللَّهُ = اللّه ފޮނުއްވީހެއްތޯ؟. (اللّه ފޮނުއްވާނެކަން ނޭނގެއްތޯ؟.) ❁ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ = رسول ކަމުގައި ކަމުދާގޮތުގައި آدم ގެދަރިއަކު. ❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.!❁ لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިންމަތީގައިވިނަމަ.❁ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ = ملائكة ބޭކަލުން ހިނގާލަމުން ހަމަޖެހިލައްވައިގެން ހިނގާ ކަމުގައި. ❁ لَنَزَّلْنَا

عَلَيۡهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެބައިމީހުންގެ މައްޗަށް އުޑުން ބާވައިލެއްވީމުހެވެ. ۞ مَلَكًا رَّسُولًا (٩٥) = رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި މަލާއިކަތެއްބޭކަލު ۞ قُلۡ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! كَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًۢا = ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދެއެވެ. ۞ بَيۡنِي وَبَيۡنَكُمۡ = އަހުރެންނާ ކަލޭމެން ދެމެދު. ۞ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާމެދު ވޭގެންވެއެވެ. ۞ خَبِيرًۢا بَصِيرًا (٩٦) = خبر ތެރި ދެނެވޮޑިގެންވާ ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩١) ނުވަތަ ކަލޭގެ ރަށާއި މޭވާގަސްތަކުގެ ބަގީޗާއެއް ކަލޭގެފާނަށް ޚާއްޞަވެ އެތަނުގެ ތެރެއިން ކޯރުތައް ފެނާރުތަކެއް ދުވެ ފެތުރިގެން ދިއުމަށް ހެދުމާހަމައަށް (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް އީމާންނުވާނެއެވެ.)

(٩٢) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު ބުނެވިގެން ވާހަކަދައްކާގޮތަށް އުޑު ކޮށިކޮށިވެގެން ދާގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ވެއްޓެއްޖެހެން ހަމައެކަނި އަހުރެމެންގެ ބޮލައްމަތީން ވަކިވަކި ޤަބީލާ އަހަރެމެންގެ ކުރިމަތިން ނުވަތަ އަހުރެމެންގެ ކުރިމަތީގައި ފެންނާނޭގޮތުން ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނާ ގާތަށް الله އާއި ملائكة ބޭކަލުން ގެންނަވައިދެއްވަންދެން (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނެއެވެ.) ނުވަތަ ހަމަ ކުރިމަތީގައި އަހުރެމެންނަށް الله އާއި ملائكة ބޭކަލުން ފެންނަގޮތަށް ގެންނަވައިދެއްވަންދެން އަހުރެމެން އީމާންނުވާނަމެވެ.

(٩٣) ނުވަތަ ރަނުން ޒީނަތްތެރިވެގެންވާ ގެއެއް ކަލޭގެފާނަށް ހުރުމާހަމައަށް (އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނަށް إيمان ނުވާނެއެވެ.) ނުވަތަ ސިޑިއަކުން ކަލޭގެފާނު އުޑަށް އަރައިގަންނަވާހަމައަށްވެސްނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވުމަށް بيان ވެގެންވާ ފޮތެއް އަހުރެމެން ކިޔުމަށްޓަކައި ގެންނަވައިދެއްވާނަމަ ކަލޭގެފާނު އުޑަށް އަރައިގަންނަވައިގެން ވެސް އަހުރެމެން ތެދުއް ނުކުރާނަމެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ! މިކުދިހިންގެ ޖަވާބުގައި) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހުސް طاهر ވެގެންވެއެވެ. ތިމަން رسول ކަމުގައިވާ އިންސާނެއްކަމުގައި މެނުވީ آدم ގެދަރިއަކުކަމުގައި ނޫނީ އަހުރެން އެހެންބޭފުޅަކަށް ހަމަ އިންސާނެއްގެ رسول އަކީމެވެ. އެކަލާނގެ އަހުރެންނަށްދީ އިރާދަކުރެއްވިކަމެއްގެން މެނުވީ އަހުރެންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.)

(٩٤) އަދި މީސްތަކުންގެ ގާތަށް ތެދުމަގު އައިރުން ދާއިރުން إيمان ނުވުމުގެ ސަބަބަކަށްވީ " الله تعالى آدم ގެދަރިއަކު رسول ކަމުގައި އިންސާނެއްފޮނުއްވީތޯއެވެ؟" މިހެން ބުނުން ރޫންކަމުގައިވެގެންނެވެ.

(٩٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ބިންމަތީގައި ހިނގާ ހަމަޖެހިލައިގެން މަލާއިކަތުބޭކަލުން ދިރިއުޅުއްވާނަމަ އެބޭކަލުންގެ ގާތަށް رسول ބޭކަލަކުކަމުގައި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އުޑުން މަލާއިކަތެއްބޭކަލު ފޮނުއްވީމުހެވެ.

(٩٦) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެންނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނާ ދެމެދުގައި ހެކިވެރިއަކުކަމުގައި الله ފުދިގެންވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ خبر ތަކާ ދެނެވޮޑިގެންވާ އަދި ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެކަމުގައި އެކަލާނގެ ވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَـٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَـٰمًا وَرُفَـٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّـٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَـٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾

ތަރުޖަމާ

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ = އަދި ﷲ ތެދުމަގު ދައްކަވައިދެއްވާ. (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ = ފަހެ އޭނާއަކީ އެވަނީ ތެދުމަގު ލިބިގެންވެ. / ތެދުމަގުގައިވާމީހާ އޭނާއެވެ. ❁ وَمَن يُضْلِلْ = އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރެއްދަވައިފި އަޔާ (ދަންނަވާށެވެ!) ❁ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށްޓަކައި ދެކެވޭނޭ ނުވާހުށްޓެއެވެ. ❁ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِهِۦ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އެހީތެރިން نصر ދޭނޭ) އެހެން نصر ދޭނޭ ބައެއްވެސް. ❁ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން قيامة ދުވަހުން އެމީހުން محشر ގެ ބިމަށް ގެންދަވާނެއެވެ. ❁ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ = އެމީހުންގެ މޫނުމަތިން ބޮޑުދަހެއްގައި. (މޫނުބޮކޮށް) ❁ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا = ކަނުއަނދިރި ގޮނގަ ބީރު ކިހަރިކަމުގައި. ❁ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ = އެމީހުންގެ ވަޅުނގެ (ދިރިއުޅޭތަން) ނަރަކައެވެ. ❁ كُلَّمَا خَبَتْ = އެ ނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ހިތި، ހިފޭތޯފާ ކޮންމެ ހިނދަކު ❁ زِدْنَـٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾ = މިގަނޑުމަށް ދެންވަނީ އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ. އަނދާއެން ގިނިދެއްވާނެވެ. ❁ ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم = އެއީ އެމީހުންގެ جزاء އެވެ. ❁ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ކާފިރުވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ بِـَٔايَـٰتِنَا = މިވަނަރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَقَالُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ. ❁ أَءِذَا كُنَّا عِظَـٰمًا = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަށިތަކުގެ ގޮތުގައިވެއްޖެނަމަވެސް؟ ❁ وَرُفَـٰتًا = އަދި ފިލާ ފޮނިބުނޑު. ❁ أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ = އަހުރެމެން ކަނޑައެޅިގެން ފޮނުވޭނެއްތޯއެވެ؟ ❁ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ = އާހިންގެނެރެވޭގޮތުން. ❁ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ = އެމީހުން ދެން ނުދެކެނީމުތޯއެވެ؟ ❁ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އުޑުތަކާއި ބިން ބިނާކުރެއްވިއެވެ. ❁ قَادِرٌ = އެކަލާނގެ ކުޅަދާނަވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. ❁ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ = އެމީހުންގެ ސިފައަށް އެހެންމީހުން އެކަލާނގެ ހައްދަވާތީއެވެ. ❁ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا = އަދި އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ވަގުތެއް ކަނޑައެޅުއްވިއެވެ. (އަހަރެ: މ مشرك ން ހަށިގަނޑު ލިބުމުގެ މުއްދަތެވެ. އެކަލާނގެ ގޮތުގައި) ❁ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެއާމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނުވާ ❁ فَأَبَى ٱلظَّـٰلِمُونَ = ފަހެ

އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) މަނާވެގެންވިއެވެ.(އެވީހުން ޚާއްޞަކުރުންކަމުގައެވެ.) ✿ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾ = ދެކޮޅުވެރިކަންވެރިވުމެވެ / كافر ކަންވެރިވުމެވެ.✿ قُل = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ!✿ لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ = ކަލޭމެންނަށް މިލްކުވާނަމަ. ✿ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيٓ = އަހުރެންގެ ربّ ގެ رحمة ގެ خزانة ތަކެއް. (މުދަލުގެ خزانة ތަކެއް) ✿ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ = އެހެންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން (އެއިން خرد ނުކޮށް) ހިފެހެއްޓީހެވެ. ✿ خَشْيَةَ ٱلْإِنفَاقِ = فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން. ✿ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ = އަދި އިންސާނާވީއެވެ. ✿ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ = بَخِيل ހަށިހަލުވެރިއަކު. ✿

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٧) އަދި الله އެމީހަކަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާފިނަމަ (ދަންނަށެވެ!) ތެދުމަގުގައިވާ މީހަކީ އެމީހެކެވެ. އަދި އެކަލާނގެ މަގުފުރައްދަވާފިމީހާ (ދަންނަށެވެ!) ފަހެ އެފަދަ މީހުންނަށް އެކަލާނގެ ފިޔަވައި نصر ދީ ވާލިވެރިޔަކު އެހެން نصر ދިނުމަށް ކަލޭގެފާނަކަށް ފެނިވަޑައިނުގަންނަވާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން މިމަންޒަރުސްކަލާނގެ އެމީހުން محشر ކުރައްވާހުށީ އެމީހުންގެ މޫނުމަތިންނެވެ. ކަންމަތީން އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ ހާލުގައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ޖަހަންނަމެވެ. އެނަރަކައިގެ އަލިފާނުގެ ހޫނު މަދުވެ ހަމަޖެހިދާނެހާއިރަކު ހިފާނޭ އެމީހުންނަށް އަލިފާނުގެ ހޫނު އިތުރުކުރައްވާނެއެވެ.

(٩٨) އެމީހުންނަށް އެޖަޒާ އެތެރެވަނީ ހަމަކަނޑައެޅުން އެމީހުން މިމަންޒަރުސްކަލާނގެ އާޔަތްތަށް ދޮގުކުރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔެގައިހުރެ ބުނުމެވެ. (އެއީ އިންކާރުކުރުމުގެ ގޮތުން ބުނި ބުނުމެވެ.) އަހުރެމެން ވެސް މަރުވެ ކަށިތަކަށް ވީއިރު ވެލިކަށްވުމުން އާދެއްދުވުމަކުން އަހުރެމެން ދެއްކެވުން ހުންނާނެތޯއެވެ؟ (އެއީ ވާނުވާނެކަމެއްކަމަށެވެ.)

(٩٩) (އޭގެ ޖަވާބުގައި الله وحى ކުރައްވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން الله އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވިކަން އެމީހުންނަށް ފެނިގެނުވެއެވެ؟ (އެމީހުންނަށް އެކަން އެނގޭނެއެވެ.) ފަހެ ކަންކަމަށް ކުޑަދުށްވަމުން މިފަދަކަން އެމީހުން މަރުވުމަށްފަހު އެމީހުން ސިފައަށް އެމީހުން ހެއްދެވުމަށް ކުޑަދުށްވަމުންވިކަމަކަށް ގެންދާނީކަން ކަށަވަރެވެ. ފަހެ އަނިޔާވެރިން (مشرك ން) ހަމައެކަނި ދެކޮޅުވެރިކަން ފިޔަވައި އިތުރު ނުކުރެއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންގެ ޚިޔާނާތުގެ ހަމައެކަނި ދެކޮޅުވެރިކަމެވެ.)

(١٠٠) (އޭ رسول الله އެވެ.!) ކަލޭމެން ވިދާޅުވާށެވެ! މިމަންޒަރުސްކަލާނގެ ربّ ގެ رحمة ގެ خزانة ތައް އެބަހީ: މުދަލުގެ خزانة ތައް ކަލޭމެންނަށް ملك ވިއްޔާވެސް فقير ވެދާނެކަމުގެ ބިރުން ކަލޭމެން އެއިން خرد ނުކޮށް ވިޔަކަން އެއްކޮށް ނުދީ ހިފެހެއްޓީހެވެ. އަދި އިންސާނާވީ بخيل ވިޔަކަށްގަޔާވެ.

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾ وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾

ތަފްސީރު

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) އަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ تِسْعَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ = بيان ވެ ފާޅުވެގެންވާ ނުވަ دليل / ނުވަ معجزة. ❁ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު بنى إسرائيل ންގާ ސުވާލުކުރައްވާށެވެ! ❁ إِذْ جَآءَهُمْ = އެމީހުންގެގާތަށް އެކަލޭގެފާނު (موسى عليه السّلام) ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން. ❁ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ = ފަހެ فرعون އެކަލޭގެފާނަށް ބުނެފިއެވެ. ❁ إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ = އޭ موسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭފުޅާމެދު ހީކުރަމި. ❁ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ = سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކަށެވެ. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު - يعنى: موسى عليه السّلام - ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ لَقَدْ عَلِمْتَ = (އޭ فرعون އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭ އެނގިގެންވެއެވެ. ❁ مَآ أَنزَلَ هَٰٓؤُلَآءِ = މިއާޔަތްތައް (يعنى: ނުވަ ނުވަ معجزة) ބާވައިލެއްވީ ނޫނެވެ. ❁ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ ކަލާނގެ. ❁ بَصَآئِرَ = އެއީ دليل ތަކެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ عبرة حاصل ކުރުމަށްޓަކައިވާ الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ތަކެއް.) ❁ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ = (އޭ فرعون އެވެ!) އަދި ކަލޭފުޅާމެދު ހަމަކަށަވަރުން ހީކުރަމި. ❁ يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ = އޭ فرعون އެވެ! ކަލޭފާނަކީ ހަލާކުވާ ގެއްލިގެންވާ މީހެއްކަމުގައި ހީކުރަމެވެ. ❁ فَأَرَادَ = ފަހެ އޭނާ ހިތުން. (فرعون ހިތުން) ❁ أَن يَسْتَفِزَّهُم = އެމީހުން يعنى: بَنُو إسرائيل ން - ސިއްސުވާލާ ނެރެލުމަށް. ❁ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން (مصر ގެ ބިމުން) ❁ فَأَغْرَقْنَٰهُ = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާ (އެބަހީ: فرعون) غرق ކުރެއްވީމެވެ. ❁ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ = އަދި އޭނާއާ އެކުގައިވާ އެންމެންނާއި އެކު. ❁ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ = އަދި އޭގެފަހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. ❁ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنُو إسرائيل ންނަށް. ❁ ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ = ކަލޭމެން ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވެ ދިރިއުޅޭށެވެ! (بَيْتُ المقدس ގެ ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވެ ދިރިއުޅޭށެވެ!) ❁ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ = ފަހެ آخرة ގެ وعد ފުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ. ❁ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެންމެން ގޮވައިގެން އެއްކޮށް ގެނެސްދެއްވާނަމެވެ. ❁ وَبِٱلْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ❁ وَبِٱلْحَقِّ نَزَلَ = އަދި އެ قرآن (محمّد ގެފާނަށް) ބާވައިލެވުނީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. ❁ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ

= އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު ނުފޮނުއްވަމެވެ. ۞ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾ = އުފާވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައާއި އަދި ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކުކަމުގައިމެނުވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠١) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى (عليه السّلام) އަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަޔާންވެ ފާޅުވެގެންވާ ނުވަ دليل އެބަހީ: ނުވަ معجزة ދެއްވީމެވެ. (އެ ނުވަ معجزة އަކީ، އެކަލޭގެފާނުގެ عصاء ކޮޅު ، އެކަލޭގެފާނުގެ އަތްޕުޅުގެ معجزة –، طوفان ، ގޮއްވާޅަނި ، އުކުނު–، ބޮއް ، ލޭ ، ތަދުވަމުގެ އަހަރުތަކާއި–، މޭވާ މަދުކުރެއްވުން ، މިއެވެ. (މިގެ ބައެއް معجزة ގައި إختلاف ހުރިނަމަވެސް މި معجزة ތަކީ އެންމެން ދަންނަ مشهور معجزة ތަކެވެ. واللّه أعلم) (އޭ رسو اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާއި އެބަހީ: بنى إسرائيل ނަށާ ސުވާލުކުރައްވާ ބައްލަވާށެވެ! އެމީހުންގެގާތަށް އެކަލޭގެފާނު – يعنى: موسى عليه السّلام މިއާޔަތްތަކާއިގެން ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން ފަހެ فرعون އެކަލޭގެފާނަށް ދެންނެވިއެވެ. އޭ موسى އެވެ! އަހުރެންނަށް ކަލޭގެފާނު ހީވަނީ سِحْرُ ޖެހިފައިވާ މީހަކުކަމަށެވެ. (ނުވަތަ سحر ފަރިތަކަމުގައެވެ.)

(١٠٢) އެކަލޭގެފާނު يعنى: موسى عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. (އޭ فرعون އެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތްތައް ބާވައިލެއްވީ އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރި ربّ ކަލާނގެ މެނުވީ ނޫންކަން ކަލޭމަށް ރަނގަޅަށް އެނގޭނެއެވެ. އެއީ اللّه ގެ އެއްކަލައިވެރިކަމާއި ކަލާނގެ މަތިވެރިކަމާއި بيان ކޮށްދޭ، އަދި އަހުރެންގެ رسول ކަމުގެ ތެދުކަމުގެ މައްޗަށް دليل ކުރާ عبرة ނެގިދާނެ دليل ތަކެވެ. އޭ فرعون އެވެ! އަހުރެންނަށް ހީވަނީ (ނުވަތަ يقين ކުރެވޭގޮތުގައި) ކަލޭއަކީ ހަލާކުވެގެން ހުސްވެގެންވާ މީހެކެވެ. ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހެކެވެ.

(١٠٣) އަދި އެބަޔަކާއިގެން (مصر ގެ) ބިމުން ނެރެލައި ސިއްސުވައިލުމަށް އެ فرعون قصد ކުރިއެވެ. ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއާއި އަދި އޭނާއާއެކުގައިވާ މީސްތަކުން އެ އެންމެން ކަނޑުގައި غرق ކޮށްލީމެވެ.

(١٠٤) އަދި އޭގެފަހުގައި بنى إسرائيل ނަށަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެންގެވީމެވެ. ކަލޭމެން (بيت المقدس ގެ) ބިމުގައި ވަޒަންވެރިވާށެވެ! ދެންފަހެ آخرة ދުވުގެ وعد ފުރިހަމަވެއްޖެއްޔާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެން އެންމެން (ކައްވަޅުތަކުން ނެރުއްވައި) މަޙްޝަރަށް އެއްކޮށްގެން ގެނެސްދޭހުށީމެވެ.

(١٠٥) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބާވައިލެއްވީ حقّ ގެއިގެންނެވެ. (އެއީ اللّه ގެ أمر ފުރުޤާނާއި نهى ތަކާއި حكم ތަކާއި عدل إنصاف އާއި أخلاق އާއި ދުނިޔަވީސް އެއްޗެއްގެ حقّ ހަމައިގެންނެވެ. އަދި محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އާ ހަމައަށް އެ قرآن واصل ވީވެސް ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. (އަދި އޭ رسول اللّه އެވެ!) އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައްޔާއި އަދި ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައިމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު رسول ކަމާއިގެން ނުފޮނުއްވަމެވެ.

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَٰهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾ قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَٱبْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ وَلِىٌّ مِّنَ ٱلذُّلِّ ۖ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًۢا ﴿١١١﴾

ލުޣަވީ

وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެ قرآن بيان ކޮށްދެއްވައި تفصيل ކޮށްދެއްވީމެވެ. ۞ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ = ކަލޭގެފާނު އެ قرآن މީސްތަކުންނަށް ކިޔަވާ ދިނުމަށްޓަކައެވެ.۞ عَلَىٰ مُكْثٍ = ލަސްލަހުން. (تَرْتِيلُ ކޮށް) ۞ وَنَزَّلْنَٰهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾ = އަދި މިވެރިރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ބަސްބަސްކޮށް. (ވަގުތުވަގުތަށް ބާވައިލެއްވީމެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ = (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ކަލޭމެން އެ قرآن އަށް إيمان ވާށެވެ! ނުވަތަ ނުވާށެވެ! (އެކަމުގެން الله ގެ رحمة ގެ خزانة އަށް އުނިއެއް ނުވާނެއެވެ.) ۞ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ = ހަމަކަށަވަރުން علم ދެއްވުނުމީހުން. ۞ مِن قَبْلِهِۦٓ = އެ قرآن ގެ ކުރީގައި (قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކުގެ ޢިލްމުވެރިން) ۞ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ މައްޗަށް (އެ قرآن) ކިޔަވައިދެވޭއިރު.۞ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ = އެމީހުންގެ ތުނބުޅި (الله އަށް سجدة ކުރާ حال ގައި ވެއްޓިގަނެތެވެ. (އެބަހީ: سجدة ކުރެތެވެ.) ۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނެތެވެ. ۞ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ = އަހަރެމެންގެ ربّ ގެ ހުސް طاهر ވަންތަކަމާއެވެ! ۞ إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންގެ ربّ ގެ وعد ފުރިހަމަވެއެވެ. ۞ لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ = އޭގެ ކަންތައް ވާގޮތަށް ކަނޑައެޅިފައި. (އެއާޚިލާފު ވުމެއްނުވާނެތެވެ.) ۞ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ = އަދި އެމީހުން ރޮމުން ހުރި حال ގައި ތުނބުޅި (سجدة އަށް ވެއްޓިގަނެތެވެ. ۞ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾ = އަދި އެ قرآن އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިކަމާއި މަޑުމައިތިރިކަން އިތުރުކޮށްދެއެވެ.۞ قُلِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ = ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ނުވަތަ رحمن އަށް دعاء ކުރާށެވެ! (އެއީ ހަމަ އެއް إله އެވެ.) ۞ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ = އެއްވެސް ކަލޭމެން دعاء ކުރާ ނަމަކުން دعاء ކޮށް ގޮވާލާށެވެ! (އެއީ ހަމަ إله އެކަލާނގެއެވެ. އެއީ ހަމަ އެއް إله އެވެ.) ۞ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް އެންމެ ރިވެތި ފުރިހަމަ ނަންފުޅުތައް خاصّ ވެގެންވެއެވެ.۞ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުފުޅުގައި ކިޔަވައިދެއްވާއިރު (އަދި دعاء ކުރައްވައިދެއްވާއިރު) އަޑުހުރު ގަދަކޮށް ނުކުރައްވާށެވެ! ۞ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا = އަދި ހާސްކޮށް އަޑު ވަރަށްމަޑުކޮށް ނުކުރައްވާށެވެ! (މެދުމިނުގައި އަޑު ނުކުރައްވާށެވެ!) ۞ وَٱبْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ = އެދެމެދުން މަގެއް (ވަސަތު) އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ1 (إختيار ކުރައްވާށެވެ!) ۞ وَقُلِ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ = އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ.۞ ٱلَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا = އެކަލާނގެ ދަރިކަލަކު ނުހިފެއްވި / ދަރިކަލަކު إختيار ނުކުރެއްވި.۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ = އަދި އެކަލާނގެއަށް ނުވެއެވެ. ۞ شَرِيكٌ فِى

ٱلْمُلْكِ = އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި مِلْكِيَّةُ ގައި އެއްވެސް ބައިވެރިއެއް. ۞ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ وَلِىٌّ = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ނުވެއެވެ. (ބޭނުންވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.) ۞ مِّنَ ٱلذُّلِّ = ނިކަމެތިކަމުގައި ދެރަކަމުގެތެރެއިން (نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ބޭނުންވުމަކީ ދެރަކަމުގައި ނިކަމެތިކަމުގެތެރެއިންނާ ކަމެކެވެ. އެފަދަ ފަރާތެއް إله އަކަށްވުން އެކަށީގެން ނުވެއެވެ.) ۞ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًۢا ﴿١١١﴾ = އަދި އެކަލާނގެ މަތިކުރައްވާ عزّة ވަންތަކުރައްވަން އެންގެވިވަޑައިގަތެވެ. އެކަލާނގެ މަތިކުރައްވާ عزّة ވަންތަކުރައްވާށެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٦) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن بيان ކޮށްދެއްވައި حقّ އާއި باطل ވަކިކޮށްދެއްވީމެވެ. އައި ކަލޭގެފާނު އެ قرآن މީސްތަކުންނަށް ލަސްލަހުން تَرْتِيلُ ކޮށް ތިލާވަތް ކިޔަވާ ދެއްވުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެ قرآن ކަނޑައެޅިގެން އެކިފަހަރުމަތިން ބާވައިލެއްވީމެވެ.

(١٠٧) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އެ قرآن އަށް إيمان ވާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން إيمان ނުވާށެވެ! (އެކަމުން الله ގެ رحمة ގެ خزانة އަށް އުނިއިތުރެއް ނުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން علم ދެއްވިއްޖެއްވެވުނު ބައެއްމީހުން އެ قرآن ކިޔަވައިދެވިއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ (الله އަށް) سجدة ކުރާ حال ވެއްޓިގަންނަތެވެ.

(١٠٨) އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ. އަޅަގަނޑުގެ ربّ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅަގަނޑުގެ ربّ ގެ وعد އައި ކަމެއްގައިވާން ވާނީ ކަމެކެވެ. އައި ވަޢުދު ފުރިހަމަވާނެ ކަމެކެވެ.

(١٠٩) އަދި އެމީހުން (އެ قرآن ގައިވާ وعظ އާއި نصيحة އާއި عبرة ގެ ސަބަބުން) ރޮ حال އެމީހުންގެ މޫނުމަތީ الله އަށް سجدة އަށް ވެއްޓިގަންނަތެވެ. އަދި އެ قرآن އެމީހުންނަށް މަޑުމައިތިރިކަމުގައި ބިރުވެތިކަން އިތުރުކޮށްދެއެވެ. (މިއީ يهودى ނަސާރާ نصارى އިންގެތެރެއިން މިތަނަށް ހަނގަގެ مؤمن ންގެ خبر އެކެވެ.)

(١١٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (އޭ މިއިން مشرك ންނޭވެ!) ކަލޭމެން الله އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ނުވަތަ ކަލޭމެން رحمن އަށް دعاء ކުރާށެވެ! ގޮވާށެވެ! އެތަނުން ކޮންމެ ފަރާތަކަށް ގޮވިޔަސް މަތިވެރި ނަންތަކެއް އެކަލާނގެއަށް ވެއެވެ. (އެއީ ހަމަ އެއްކަލާނގެ ކަމެވެ. އެއް إله އެކެވެ. އެއީ الله އެވެ.) ތިޔަ އެކަލާނގެއަށް އެންމެ ރިވެތިވެގެންވާ އެންމެ ފުރިހަމަ ނަންތަކެވެ. އެންމެ ދާދި ނަންފުޅުތަކެއްވެއެވެ. އެންމެ ފުރިހަމަ ސިފަފުޅުތަކެއްވެއެވެ. އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ނަމާދުގެތެރޭގައި ކިޔަވައިދެއްވާއިރު މާބޮޑަށް އަޑުގަދަ ނުކުރައްވާށެވެ! ނުވަތަ دعاء ކުރައްވާއިރު މާބޮޑަށް އަޑުހުރު މަޑުކޮށް ނުކުރައްވާށެވެ! މާބޮޑަށް ވަންހަނާ ނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެދެމެދުގެ ވެރިއް إختيارކުރައްވާށެވެ!

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބަކާއި އަދި މިއާޔަތުން މުރާދުވާ މާނައަކާ ދޭތި ވަރަށްބޮޑު إختلاف އެބަހުއްޓެވެ. އެފަދަކަމެއް تفسير ފޮތްތަކުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. މިހެންވެ މިވާހަކަ ކަނޑާނުލެވޭނީއެވެ.

(١١١) (އޭ رسول الله އެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެންމެހައި تعريف އާއި ثناء އެއް خاصّ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ދަރިކަލަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ވެރިކަމުގައި މިލްކުގައި ބައިވެރިވާނޭ އެކަލޭވެސް ނުވެއެވެ. އަދި (ދެރަވުމުންނަށް نصر ވެރިންނާއި އެހީތެރިން ބޭނުންވާގޮތަށް) އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ވާގިވެރިއަކު ބޭނުންވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. (އެކަލާނގެ ހަމައެކަނި ޤާދިރުވެގެންވާ ފަރާތެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ عمل ތަކާއި ބަސްތަކުން އެކަލާނގެ عزّة ވަންތަކުރައްވައި މަތިކުރައްވާށެވެ. (އެކަލާނގެ ހައިބަވަންތަކުރައްވައި ބޮޑުކުރައްވާށެވެ.)